

KAMPEN OM ANERKENDELSE SOM FORÆLDER

En undersøgelse af fædres oplevelse af samarbejdet med de offentlige institutioner i forbindelse med deres børns bopæls- og samværsordning, og hvilken betydning det har for faderrollen.

Specialerapport, 2015

Patrizia Madsen

Cultural Sociology -Law, Power and
Social justice

Syddansk Universitet, Esbjerg

Det Samfundsfaglige Fakultet

Afleveret: 17. 08.2015

Vejleder: Gunnar Lind Haase Svendsen

Medvejleder: Jens Fyhn Lykke Sørensen

Anslag:171.458

Antal figurer: 3

Antal tabeller: 38

Tro og love erklæring

”Det erklæres herved på tro og love, at undertegnede egenhændigt og selvstændigt har udformet denne rapport. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og rapporten eller væsentlige dele af den har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng.”

Patrizia Madsen

Abstract

Based on available research, the view of fatherhood are rather mixed and contradictory in understanding the fatherhood role, which is undergoing drastic change. This gives rise to the following questions: 1) whether fathers after divorce may find it easier to discontinue the contact with their children; or 2) whether the welfare system presents so many challenges that the father 'gives up' in the end? This survey aims at investigating '*How fathers experience the cooperation with and contact to the welfare institutions in connection with their childrens' residence and parental access / custody, and what impact this has for the fatherhood role*'. The survey is based on a questionnaire, supplemented with 16 interviews. The theoretical approach is based on Boudieus' distinctions of field, habitus, capital, doxa and symbolic violence where the results of the analysis are discussed using laws concepts of perceived law and legal consciousness. Fathers experience favouritism during the administrative process and practical application of the law: case workers' habitus and the field's preconception of 'the good parent' dominates meetings and the outcome for the childrens' residence and custody. In this respect the fathers experience being side-lined, with their concern for the children being viewed as secondary and in the form of the economic provider, and not considered of the same importance as that of the mother.

Resume

Billedet af faderskabet, er ud fra undersøgelserne at bedømme temmelig broget og modsætningsfyldt i forhold til anskuelsen af et faderskab i hastig forandring. Dette rejser spørgsmålene; 1) Hvorfor fædre måske har lettere ved at droppe kontakten til deres børn efter skilsmisse, eller 2) Om det offentlige system giver så mange udfordringer, at faderen til sidst "giver op"? Derfor har denne undersøgelse til formål at undersøge; *Hvordan fædre oplever samarbejdet og kontakten til de offentlige institutioner i forbindelse med deres børns bopæl og samværsordning, og hvilken betydning det har for faderrollen.* Undersøgelsen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse, suppleret af 16 interviews. Den teoretiske tilgang tager udgangspunkt i Bourdieus begreber felt, habitus, kapital, doxa og symbolsk vold, hvor resultaterne af analysen diskuteres ud fra retssociologiske studier af oplevet lov og retlig bevidsthed. Fædrene oplever en favorisering i sagsbehandling og en udmøntning af loven, hvor medarbejdernes habitus og feltets forforståelse af "den gode forælder" dominerer mødet og udfaldet af børnenes bopæls- og samværsordning. I den sammenhæng oplever fædrene sig sat ud på sidelinjen, hvor deres omsorg for barnet betragtes i form af den økonomiske forsørger og som værende sekundær, og ikke påtænkes den samme betydning som mor.

Indholdsfortegnelse

Tro og love erklæring	1
Abstract	2
Resume.....	3
Forord.....	7
1. Indledning.....	8
1.1 Faderskabet	8
1.2 Problemfelt	11
1.2.1 Problemformulering.....	11
1.3 Emneafgrænsning	12
1.4 Læsevejledning.....	13
2. Litteraturstudie af oplevet lov og retlig bevidsthed	14
2.1 Oplevet lov og retlig bevidsthed	14
3. Teori	17
3.1 Refleksioner over valg af teori	17
3.2 Bourdieus analytiske begreber	18
3.2.1. Habitus.....	18
3.2.2 Felt og Kapital.....	19
3.2.3 Doxa og Symbolsk Vold.....	22
3.3 Kritiske refleksioner i forhold til Bourdieu.....	23
4. Videnskabsteori	25
4.1 Hermeneutikken.....	25
4.2 Fænomenologi	26
4.3 Samspillet mellem hermeneutikken og fænomenologien	27
5. Metode	28
5.1 Den kvantitative del – spørgeskemaundersøgelsen	28
5.1.1 Spørgeskemakonstruktion og opbygning	28
5.1.2 Pilottest.....	30
5.1.3 Gennemførelse af dataindsamling	31
5.1.4 Behandling af data.....	33
5.2 Den kvalitative del: Semistrukturerede interview	34
5.2.1Udvælgelse af informanter	34
5.2.2 Gennemførelsen af interviewene.....	37
5.2.3 Behandling af data og analysestrategi.....	37

5.3 Repræsentativitet og Validitet	39
6. Analyse	40
6.1 Familien	40
6.1.1 De sociale positioner i familien	40
6.1.2 Udfordringer i familielivet.....	42
6.1.3 Når livsprojektet går i stykker	43
6.2.1. Manglende enighed hos forældrene om bopæl og samværsordning	45
6.3 Kontakten og samarbejdet med de offentlige institutioner	47
6.3.1 Den komplekse sag og det manglende tværfaglige samarbejde.....	49
6.3.2 Forventninger til Statsforvaltningen.....	50
6.3.3 Gode samarbejdsevner som en forudsætning.....	51
6.3.4 Sagsbehandlingen.....	54
6.3.4 Når sagen er afgjort på forhånd	55
6.3.5 Favorisering af køn i sagsbehandlingen og lovgivningen.....	56
6.4 Strategi for at opnå anerkendelse som forælder.....	58
6.4.1 At møde op i sit stiveste pus	58
6.4.2 At tilpasse sig spillet	60
6.4.3 Det positive møde med offentlige institutioner.....	61
7. Sammenfatning og diskussion	63
8. Konklusion	68
9. Litteraturliste	72
Bilag.....	76
Bilag 1 – Spørgeskema.....	76
Bilag 2 – Henvendelse til foreningerne	83
Bilag 3 – Postering på Facebook	84
Bilag 4 – Interviewguide	85
Bilag 5 – Beregninger på gennemsnitsalder for de deltagende fædre og mødre.....	86
BILAGSTABEL 5.1 - Gennemsnitalder, fædre	86
BILAGSTABEL 5.2 - Gennemsnitalder, mødre.....	86
Bilag 6 – Antal år for samliv	87
BILAGSTABEL 6.1 - Antal år for samliv, fædre.....	87
BILAGSTABEL 6.2 - Antal år for samliv, mødre.....	87
Bilag 7 – Procentvis fordeling af antal børn og gennemsnitlig antal børn	88
BILAGSTABEL 7.1 - Procentvis fordeling af antal børn, fædre	88

BILAGSTABEL 7.2 - Antal børn i gennemsnit, fædre.....	88
BILAGSTABEL 7.3 - Procentvis fordeling af antal børn, mødre	89
BILAGSTABEL 7.4 - Antal børn i gennemsnit, mødre.....	89
Bilag 8 – Hvor stor betydning har dit barn	90
BILAGSTABEL 8.1 – hvor stor betydning har dit barn.....	90
Bilag 9 - Logistik Regression af fædres oplevelse af samarbejdet med de offentlige institutioner...	91
BILAGSTABEL 9.1	91
BILAGSTABEL 9.2	91
BILAGSTABEL 9.3	92
BILAGSTABEL 9.4	93
Bilag 10 – Logistik regression – Mødre oplevelse af samarbejdet med de offentlige institutioner ..	94
BILAGSTABEL 10.1	94
BILAGSTABEL 10.2	94
BILAGSTABEL 10.3	95
BILAGSTABEL 10.4	96
Bilag 11 – Logistik regression – tillid til systemet – Fædre	97
BILAGSTABEL 11.3	97
BILAGSTABEL 11.4	98
Bilag 12 – Logistik regression - tillid til systemet – Mødre	99
BILAGSTABEL 12.1	99
BILAGSTABEL 12.2	99

Forord

Jeg vil i dette forord gerne sige en stor tak til alle de fædre og mødre som har deltaget i undersøgelsen og delt deres oplevelser og erfaringer af kontakten og samarbejdet med de offentlige institutioner i forbindelse med deres børns bopæls- og samværsordning. Jeg er meget taknemmelig for, at I gjorde denne undersøgelse muligt. Endvidere vil jeg sige en stor tak til Foreningen Far, Foreningen Mor, Mødrehjælpen og alle jer som har hjulpet mig med at udbrede mit spørgeskema.

Min vejleder Gunnar Lind Haase Svendsen skal have en særlig tak for sin støtte, konstruktive kritik, engagement og inspiration, som han har været i specialeperioden og ikke mindst igennem de sidste 5 år. Min medvejleder Jens Fyhn Lykke Sørensen, skal ligeledes have en stor tak, for at udvise stor tålmodighed og stå til rådighed, når min tvivl og frustration omkring statistik blev for stor.

Afslutningsvis vil jeg vil rigtig gerne takke kollegaer, venner og familie, hvor John, Noah og min mor skal have en særlig stor tak for deres overbærenhed, omsorg og støtte hele vejen igennem.

Esbjerg, August, 2015

Patrizia Madsen

1. Indledning

Forandringerne af familiens vilkår og funktioner har igennem de sidste 50 – 100 år været i en rivende udvikling (Heywood, 2004). Variationsmulighederne inden for familiebegrebet er store, hvilket også medfører en kritik af familielovgivningen og samfundsinstitutionerne, som i grove træk er indrettet efter en forsimplet forestilling omkring kernefamilien - far, mor og barn perspektivet som værende idealet (Dencik et al, 2008).

I familien anskues kvinden stadig som den "moderne leder" og den, som primært planlægger husarbejdet og bruger mest tid på børnene, hvor arbejde og karriere stadig er af høj prioritet hos mændene (Deding et al, 2006). Faderskabet har dog, igennem de sidste 50 år gennemgået, en samfundsmæssig og kulturel forandring, hvor der i dag hersker et billede af manden som værende aktivt deltagende i deres børns liv. Det er ikke længere umandigt at have nære relationer til sit barn, og faderskabet er et af de områder, hvor det er blevet legitimt for mænd at udtrykke deres følelser (Reinicke, 2013: 106 - 108).

På trods af omsorgsmaskulinitet er blevet et mere dominerende ideal i Danmark, har det ikke smittet af på ligestillingen, når det handler om at dele ansvaret for børnene efter et samlivsophør. Kvindernes ansvarsfølelse overfor børnene og hjemmet er, ifølge Steen Baagø Nielsen, ikke nødvendigvis et biologisk træk hos kvinden, men nærmere en forventning i samfundet som medfører, at mændene står overfor en udfordring, hvor der stadig hersker en skepsis af mænds evner og reelle interesse for omsorg (Nielsen et al, 2015: 191-197). Dette kan relateres til de statistiske data, som viser, at de fleste børn i de Nordiske lande har bopæl hos moderen med regelmæssig kontakt til faderen (Ottosen et al, 2012: 25-32). Dermed danner rettighedskulturen, ifølge sociolog Knut Oftung, en uens ramme for mødre og fædre efter en skilsmisse (Oftung, 2009), hvor stereotyper omkring kvinder og mænds forskellighed i omsorgen til barnet konstant er i en interaktion med den gældende familieret (Friðriksdóttir, 2015: 61).

1.1 Faderskabet

Historisk set har faderskabet og den traditionelle anskuelse af maskulinitet været svært at kombinere med hinanden. Faderskabet har, ifølge den amerikanske forsker Robert Grisworld, (1993) betydet forsørgelse, nærhed, magt og ansvarlighed på en og samme tid. Faderskabsrollen fremstår igennem historien som værende autoritær, men ikke fraværende, tavs eller usynlig. Ifølge den norske mandeforsker Jørgen Lorentzen er den distancerede og

autoritære far en kortvarig figur, som primært optrådte i mellemkrigsårene og frem til 1970'erne. Perioden fra 1850 til 1930 var i højere grad karakteriseret ved fædre i hjemmet, som var nærværende og havde hovedansvaret for børnene og hjemmet og dermed mange overlap til den faderrolle som ses i dag (Lorentzen, 2012).

I takt med en horisontal samfundsudvikling, hvor omsorg, nærhed, behovstilfredsstillelse, inddragelse, følsomhed, kreativitet og terapi dominerer, har den kulturelle dagsorden for fædre ligeledes ændret sig markant. Relationen mellem fædre og børn er blevet tættere, og mænd er i en større udstrækning begyndt at *være en familie fremfor at have en familie* (Reinicke, 2013: 107). Som en konsekvens af mændenes engagement i deres faderskab er der skabt et større fokus på fædres psykiske reaktioner på faderskabet. Her viser enkelte studier, at fædres manglende kontakt til deres barn efter et samlivsbrud øger stress og dårlig livskvalitet hos faderen, og kan føre til en marginalisering af faderens position i forhold til barnet (Arendell, 1992, Oftung, 2009).

Familien er hos mange mænd forbundet med et "kulturelt symbol" i form af magt og succes (Arendell, 1992). Faderskabet påvirker mandens syn på sig selv og giver ifølge mange mænd en indre ro, udvikler et rigere følelsesregister og giver en tryghed. Et samlivsbrud kan derfor være forbundet med et stort tab på det følelsesmæssige niveau, hvor flere fædre oplever sig marginaliseret efter et samlivsbrud. Fædre bliver sårbare og tolker sig selv som værende nummer to forælder, hvor konflikter om samvær og angsten for at blive en mere perifer forælder skaber følelsesmæssig stress. Mestringsstrategier som social isolation og rusmidler tages hyppigt i brug, og den strukturerede og meningsskabende omsorg for barnet går tabt (Oftung, 2009). Dette kan ses i forlængelse af et system, som opleves at degradere mandens maskulinitet, ved at kontrollere indkomst og dømme manden til at betale børnebidrag, fremfor at anskue manden som en ligeværdig opdrager (Arendell, 1992: 569).

Konsekvenserne af denne følelsesmæssige stress er for nogle fædre medvirkende til at fastholde eller optrappe en konflikt, da små ændringer i samværsaftaler kan opleves som et stort problem (Oftung, 2009: 228 -229).

Det internationale forskningsfelt omkring samlivsbrud er temmelig omfattende, men relativ få af disse studier omhandler fædres situation efter samlivsbrud (Oftung, 2009: 14).

Faderskab er ofte mindre anerkendt og forskningsmæssigt ikke belyst i samme grad som moderskabet. Noget af det første fædreforskning beskæftigede sig med, var betydningen af faderens tilstedeværelse under fødslen. Her fandt man, at faderen var en god støtte for moderen under fødslen og i hendes omsorg for barnet (Hjort & Nielsen, 2003: 170). Fædreforskningen har primært omhandlet *hvad fædre betyder for børn, hvad fædre foretager sig med børn og faderens evne til at tage sig af spædbarnet?* Resultaterne af hvorvidt fædre kunne tage sig et spædbarn viste, at fædre kunne varetage omsorgen, se, høre, mærke, lugte og aflæse barnets signaler på linje med kvinderne (Hjort & Nielsen, 2003: 170).

Det stigende antal skilsmisser og familier med enlige mødre har været medvirkende til, at der er blevet forsket i "*hvilken betydning det har for barnet ikke at have kontakt med deres far*". Her har der særligt været fokus, på hvorvidt et fravær af faderen kunne have betydning for barnets risiko for at udvikle problemadfærd, kriminalitet og misbrug. Særligt i USA har nærværende fædre og den præventive effekt, nærværet kan have på kriminalitet, været et centralt samfundskulturelt tema. Her har fædre initiativer såsom; *Responsible Fatherhood* samt, *The national Fatherhood Initiative* opfordret fædre til at involvere og forpligtige sig, og derved tage et ansvar overfor deres børn for at forebygge ungdomskriminalitet og selvmord, samt fremme præstationen i skolen (Hjort & Nielsen, 2003: 170). Effekten af faderengagement viser at påvirke børnenes sociale, adfærdsmæssige og psykologiske trivsel positivt. Derudover har resultaterne været en reduceret forekomst af adfærdsproblemer hos drenge og psykiske problemer hos unge kvinder, faldende kriminalitet, samt forbedring af den kognitive udvikling (Sarkadi et al, 2008 & Garfield et al, 2006 & Howard et al, 2006).

I Danmark og andre nordiske lande har der i forskningen været en særlig interesse for fædres brug af muligheder i forbindelse med barsels- og forældreorlov, samt fridage ved børns sygdom. Undersøgelserne har vist, at fædre ikke gør brug af orlovsordninger og retten til at blive hjemme i forbindelse med barnets første sygedag. Ligeledes har det vist, at mændene i den periode hvor de får børn, har den højeste ugentlige arbejdstid (Hjort & Nielsen, 2003: 171).

Billedet af faderskab er ud fra undersøgelserne at bedømme temmelig broget og modsætningsfyldt i forhold til anskuelsen af et faderskab i hastig forandring. Det rejser spørgsmålene hvorvidt fædre måske har lettere ved at droppe kontakten til deres børn efter

samlivsophør, eller om det offentlige system giver så mange udfordringer, at faderen til sidst "giver op"? Litteratursøgning om fædre og deres erfaringer med de offentlige institutioner er minimalt. Derfor efterspørger "Tænk tanken – Viden om Mænd" (VM, 2011) en større viden omkring fædres erfaringer og samarbejde med offentlige institutioner, hvilket jeg med dette speciale ønsker at belyse nærmere.

1.2 Problemfelt

I 2007 fik Danmark en ny lov om forældreansvar. Heri stadfæstes børns og fædres ret til samvær efter forældrenes samlivsophør (Forældreansvarsloven, 2007). Når forældrenes samliv ophører, træder en sondring mellem bopælsforælder og samværsforælder i kraft. Bopælsforælderen er den part, som får børnenes folkeregister hos sig, hvilket mere eller mindre kan forekomme frivilligt eller gennem en domskendelse. Selvom lovgivningen ligger op til at "børn har ret til to forældre", er 89 procent af bopælsforældrene kvinder (Danmarks statistik, 2015). Samværsforælderen har ikke automatisk ret til samvær med sit eget barn, og ifølge forældreansvarsloven § 19 "har barnet ret til samvær med den forælder, som det ikke har bopæl hos – stk. 2. Den forælder, som barnet ikke har bopæl hos, kan anmode om samvær" (Forældreansvarsloven, 2006, § 19). Dette betyder i praksis at fædre skal have moderens eller statens tilladelse for at kunne være sammen med deres børn.

Den manglende ligestilling omkring retten til samvær med barnet efter samlivsbrud er medvirkende til, at mange fædre bliver adskilt fra deres børn i kortere eller længere perioder (Oftung, 2009: 17). I mange tilfælde er konsekvenserne af et samlivsbrud og ændringen af forælderrollen større for mændene end for kvinderne. Mændene får mindre tid med barnet, og i halvdelen af alle tilfælde mister fædre, ifølge Oftung (2009), kontakten til børnene i op til 12 måneder efter samlivsophør (Oftung, 2009: 17). Børnene bliver derved adskilt fra deres far, hvor faderens rettighed for at agere som ligeværdig part i forhold til opdragelse og omsorg begrænses eller i værste fald udebliver.

På den baggrund vil jeg undersøge:

1.2.1 Problemformulering

Hvordan oplever fædre samarbejdet med offentlige institutioner i forbindelse med deres børns bopæls- og samværsordning, og hvilken betydning har det for faderrollen?

1.3 Emneafgrænsning

Emneafgrænsningen er foretaget med inspiration fra mit forudgående kendskab til feltet, som jeg har erhvervet mig igennem de omtalte undersøgelser af faderskabet i afsnit 1. I disse studier bliver det belyst, hvordan fædre oplever samlivsophør, faderskabet efter samlivsophør, samt hvilke konsekvenser det har for nogle fædre efterfølgende. I forlængelse af disse undersøgelser peger tænketanken "Viden om mænd" på en manglende viden omkring mænds oplevelser med de offentlige institutioner, som har fungeret som motivation for denne undersøgelse og dermed er blevet mit undersøgelsesfelt.

Jeg har valgt at inddrage kvinder i undersøgelsen, som vil fungere som et sammenligningsgrundlag, hvor jeg vil se på, om der er noget, som gør sig særligt gældende for fædre. De offentlige institutioner er afgrænset til primært at omhandle sagsbehandlingen i Statsforvaltningen. I de kvalitative interviews er der blevet spurgt ind til advokaten, de frivillige foreninger og krisecenterets rolle, samt hvor meget fædrene oplever sig inddraget i børnenes dagligdag i forhold til daginstitution og skole.

Da jeg i denne undersøgelse vil undersøge fædres oplevelse af kontakten med de offentlige institutioner, har jeg fravalgt at inddrage børnene eller et perspektiv, der tager udgangspunkt i barnet eller forældreene.

Denne undersøgelse fokuserer udelukkende på fædre og mødres fortællinger og erfaringer. Det er deres oplevelser, hverdagsliv, familieforestillinger, oplevelse af sagsbehandlingen og lovgivningen, der er undersøgelsens omdrejningspunkt.

1.4 Læsevejledning

I det følgende vil jeg kort skitsere specialets opbygning for derved at give læseren et overblik til den videre læsning.

Afsnit 2 vil omhandle en præsentation af retssociologiske studier, af oplevet lov og retlig bevidsthed. Litteraturstudiet vil fungere som rammen i min diskussion af analysens resultater.

I afsnit 3 vil jeg introducere min teoretiske tilgang som tage afsæt i Pierre Bourdieus. Afsnittet indeholder overordnede refleksioner over valget af Pierre Bourdieu, hvor jeg argumentere for teorivalget i relation til specialets problemformulering. Ydermere vil der fremgå en uddybende teoretisk forståelseshorisont, hvor begreberne felt, kapital, habitus, doxa og symbolsk vold, vil blive uddybet. Afsnittet vil blive afrundet med nogle kritiske refleksioner og mangler ved anvendelsen af Bourdieus teori.

I afsnit 4 vil gennemgå specialets videnskabsteoretiske ståsted.

Afsnit 5 vil der være en præsentation den anvendte metodiske tilgange. I den kvantitative metodedel vil jeg redegøre for min spørgeskemaundersøgelse. Her vil jeg blandt andet komme ind på konstruktionen og opbygningen af spørgeskemaet, pilottest og gennemførelse af dataindsamling. I den kvalitative metodedel vil jeg redegøre for min metodetilgang i form af den semistrukturerede interviewform. Her vil jeg beskrive udvælgelsen af informanter, interviewaktionen og transskriptionsproceduren.

Argumentation og refleksioner af specialets repræsentativitet og validitet vil ligeledes indgå og retter sig mod både den kvantitative og kvalitative metodetilgang. Afsnittet vil blive afrundet med en præsentation af analysestrategien.

Afsnit 6 består af specialets analyse, hvor fædres og mødres oplevelse af sagsbehandlingen i forhold til bopæls- og samværsordning analyseres. Afsnittet er opdelt i tre hovedtemaer, som omfatter: 1. Familielivet, 2. Kontakten og samarbejdet med de offentlige institutioner, og 3. Strategi for at opnå anerkendelse som forælder. Resultaterne vil blive sammenfattet og diskuteret i afsnit 7, hvor litteraturstudiet af retlig bevidsthed vil fungere som ramme i diskussionen.

Afslutningsvis vil jeg, i afsnit 8, præsentere de centrale konklusioner fra analysen og diskussionen, samt perspektivere undersøgelsens resultater. Bagerst i specialet forefindes en liste over anvendt litteratur, bilag, transskriptionerne og Cd med kvantitativ data.

2. Litteraturstudie af oplevet lov og retlig bevidsthed

Dette afsnit vil omhandle en præsentation af retssociologiske studier, som fokuserer på oplevet lov og retlig bevidsthed. Jeg har valgt at inddrage retssociologiske studier ud fra det argument, at der sker en retliggørelse af livsforhold, når forældrene er uenige i barnets bopæl- og samværsordning og derfor ser sig nødsaget til at inddrage Statsforvaltningen. Litteraturstudiet vil fungere som ramme i forhold til at diskutere resultaterne af fædrenes oplevelse af samarbejdet og kontakten til de offentlige institutioner, i forbindelse med deres børns bopæls- og samværsordning.

2.1 Oplevet lov og retlig bevidsthed

Ifølge Bourdieu er alle i moderne sociale systemer en del af det juridiske felt som er medvirkende til at påvirke og forme mennesket, hvortil han bemærker "(...) *the law forms and determines the lives not only of its practitioners but of alle citizens in modern social systems - so that we are alle inside the juridical fields in som sense (...)* (Bourdieu, 1987: 811). En betragtning af oplevede lov ud fra et individperspektiv rummer nogle udfordringer, da menneskets oplevelser, ifølge Sally Engle Merry (1992), allerede er formet af de mentale og sociale strukturer, som de indgår i: "*Law shapes the way they behave as they deal with their grievances, but they in turn use legal ideas and institutions to further their own ends* (Merry, 1985: 60). Retlig bevidsthed udgør dermed meninger, kilde til myndighed, og kulturel praksis, der i en vis forstand er lovlige, men ikke nødvendigvis godkendt eller anerkendt af gældende ret. Begrebet retlig bevidsthed åbner derfor op for den mulighed, at tænke loven og samfund ud over sit traditionelle perspektiv af formelle juridiske institutioner, til et perspektiv der undersøger; hvordan og med hvilken effekt loven produceres gennem sociale interaktioner, samt hvordan vores sociale roller, status, relationer, forpligtelser ansvar, identitet, og vores adfærd bærer præg af loven? (Sarat et al, 1995: 55). Set i lyset af en så bred definition genovervejes retlig bevidsthed til at omfatte en række sociale praksisser, som både afspejler og konstruerer den retlige bevidsthed (Ewick & Silbey, 1998: 46).

Litteraturen, som belyser retlig bevidsthed og oplevet lov, har gjort brug af forskellige forståelser af lov. I undersøgelsen "*The Common Place of Law*" (1998) belyser Ewick og Silbey retlig bevidsthed ud fra mere end 430 interviews med borgere fra forskellige samfundslag i New Jersey. På baggrund af det empiriske materiale udvikler Ewick og Silbey

tre forskellige idealtyper af retlig bevidsthed, som belyser forskellige måder, hvorpå retsordenen kan figurere i borgernes bevidsthed, herunder;

- *Before the law*, hvor individet er imponeret over retsordenens format
- *With the law*, hvor individet forholder sig strategisk
- *Against the law*, hvor individet gør modstand mod retsordenen på grund af en oplevelse af ulige handlemuligheder (Ewick & Silbey, 1998: 47 - 48).

De forskellige former for retsbevidsthed er ikke gensidigt udelukkende, men en person kan forholde sig forskelligt alt efter hvilken situation og kontekst, der er tale om (Hull, 2003:631).

Ewick & Silbeys antagelse af, at love er synlige for individet, kritiseres af Kay Levine og Virginia Mellema og udfordres i deres undersøgelse af prostituerede kvinders forståelse af love, som værende synlige for de marginaliserede kvinder:

"The salience of the law is, in fact, a crucial component of the inquiry into how law matters for this population, due at least in part to the often contradictory and complex ways law is incorporated into the lives of street women. While their lives are overdetermined by the law, in that they are constantly bumping up against the criminal justice and welfare systems, these women do not consciously or consistently structure their lives so as to avoid future conflicts; instead, they take advantage of the law's loopholes or ignore law altogether, to better their chances of survival" (Levine & Mellema, 2001: 179)

I følge Levine og Mellema er der ligeledes andre faktorer end love, der påvirker kvindernes beslutningsprocesser. Her kan de personlige beslutningsprocesser nævnes, som kræver at kvinderne overvejer, hvordan de kan opretholde en sikker levevej på gaden. Loven bliver dermed en sekundær faktor i kvindernes bevidsthed. Dave Cowan tilslutter sig Levine & Mallema, hvortil han bemærker *"(...) Everyday life is not necessarily meaningfully legal"* (Cowan, 2004: 934), hvor der ligeledes kan drages paralleler til Austin Sarats (1990) studie *The Law is All Over*. Sarat undersøger offentligt forsørgede og deres oplevelser med sociallovgivningen i to byer i New England. Sarats studie af marginaliserede grupper oplever af lov beskriver, at loven opleves som en regulering af borgernes livsførelse, som er i følgeskab med en form for modvilje (Sarat, 1990). I følge Sarat er *"(...) The legal consciousness of the welfare poor is a consciousness of power and domination, in which the*

keynote is enclosure and dependency, and a consciousness of resistance, in which welfare recipients assert themselves and demand recognition of their personal identities and their human needs" (Sarat, 1990: 343 - 344).

Modviljens grundelementer er, ifølge Hull, en bevidsthed omkring mangel på magt og en implicit oplevelse af, at de nuværende forhold er uretfærdige og at dem med mere magt er ansvarlige for denne urimelighed (Hull, 2003: 631). Dermed er retlig bevidsthed ikke afhængig af slutresultatet, men, i følge Davina Cooper, i lige så høj grad præget af tidligere erfaringer, uddannelse, ressourcer og livsbetingelser "*(...) law is understood experientially, in ways shaped by class, education, geography, and occupational position"* (Cooper, 1995: 510).

Sammenfattende bryder de retssociologiske studier af retlig bevidsthed og oplevet lov med den juridiske diskurs og anskuer loven ud fra en bredere forståelsesramme. Dermed indtager studier af forskellige samfundsgruppers retlige bevidsthed og oplevelse af lov primært et kulturelt perspektiv, hvor gældende ret bliver sekundært (Sarat, 1995: 54 -55), som ligeledes er det fokus der vil blive anvendt i denne undersøgelse.

3. Teori

I det følgende afsnit vil jeg fokusere på og uddybe det teoretiske afsæt, jeg har valgt til belysning af specialets problemformulering. Kapitlet vil indledningsvis gennemgå nogle overordnede refleksioner over valget af Pierre Bourdieu, hvor jeg argumenterer for teorivalget i relation til specialets problemformulering. Ydermere vil der fremgå en uddybende teoretisk forståelseshorisont, hvor de begreber, der anses for relevante, uddybes. Afsnittet vil blive afrundet med nogle kritiske refleksioner og mangler ved anvendelse af Bourdieus teori.

3.1 Refleksioner over valg af teori

Til at besvare min problemformulering vil jeg anvende Pierre Bourdieu, hvor jeg i den sammenhæng vil fremhæve en væsentlig formulering:

"Bourdieu's tankeverden og måde at tænke verden på rummer i sig selv en tilskyndelse til læseren om at tænke videre og i givet fald bestride og tilbagevise hans ideer (...) Som Foucault (...) sagde om Nietzsches filosofi, står det enhver frit for "at bruge den, vride den af led og få den til at jamre og protestere". Det samme gælder Bourdieus ideer og måde at tænke verden på "(Bourdieu & Wacquant, 1996:13).

Med udgangspunkt i Bourdieus teoretiske og metodologiske position, giver det forskeren mulighed for at udvælge og anvende Bourdieus begrebsapparat på en måde, som passer til pågældendes analyse. Det er med denne "frihed" at jeg udvælger de begreber, som jeg anser for operationelle, og som jeg vil anvende i forhold til analysen i dette speciale.

Bourdieu har i sine mange studier arbejdet med en grundlæggende tese, "at sociale agenter igennem opvækst og livsforløb inkorporerer de objektive sociale strukturer som habituelle dispositioner og mentale kategorier" (Hammerslev al, 2010: 13). Heri ligger der implicit en interesse for den form for magt, der gør sig gældende i reproduktionen, hvor begrebet habitus er velegnet til at indfange sammenhænge mellem strukturelle forhold og det enkelte menneskes selvforståelse, identitet og strategier (Mik-Meyer et al, 2007: 68). Derfor mener jeg, at det i denne undersøgelse bl.a. er centralt at fokusere på habitusbegrebet, da det kan forstås som forbindelsesled mellem den søgen efter en forståelse af fædrenes oplevelser og handlingsstrategier som problemformuleringen lægger op til, og det teoretiske udgangspunkt. Habitus kan dog ikke anvendes og forstås alene, men må betragtes i relation

til både felt- og kapitalbegrebet. Ved hjælp af disse begreber bliver det muligt for mig at nærme mig et svar på problemformuleringen, da det er igennem viden om feltet, at jeg kan begynde at forstå, hvilke kapitaler der har gyldighed. Disse påvirker og påvirkes af individets habitus, hvorfor en forståelse af sammenhængen mellem disse begreber ligeledes kan bruges som forståelse af fædrenes oplevelse af samarbejdet med de offentlige institutioner i forbindelse med sagsbehandlingen af deres børns bopæl- og samværsordning.

3.2 Bourdieus analytiske begreber

Hovedsagligt vil jeg have fokus på begreberne habitus, felt, kapital, men vil ligeledes inddrage doxa samt symbolsk vold. Jeg vil i dette afsnit forklare begreberne og deres sammenhængskraft på en måde, som kan ses anvendelig i forhold til en belysning af empirien.

3.2.1. Habitus

Habitus er ifølge Bourdieu:

"Et strategisk – generativt princip, der sætter den enkelte i stand til at klare vidt forskellige situationer (...) et system af varige og transponerbare holdninger, der på en gang integrerer individets samlede sum af tidligere erfaringer, samtidig med at det i det givne øjeblik fungerer som matrice for individets måde at opfatte, vurdere og handle på" (Bourdieu & Wacquant, 1996: 29-30).

Dermed retter habitusbegrebet opmærksomheden på to samtidige og agerende processer i form af internalisering af objektive strukturer og eksternalisering af internaliserede strukturer. Internalisering af objektive strukturer sker, ifølge Bourdieu, gennem individets barndom og erfaringer. Individet formes i kulturel og historisk henseende af det samfund og miljø, som det dannes og socialiseres i og tilegner sig derigennem en forståelse af, hvad der er "godt og dårligt", "rigtig og forkert", "muligt og umuligt" som er afgørende for perception og handling (Bourdieu, 1986). Karakteristisk for dispositionerne i habitus, er at de er tilegnede. Tilegnelsesprocessen er glemt eller fortrængt og anses for at være en kropstilstand fremfor en sindstilstand. Den kropslige forankring af habitus betyder, at dispositionerne udgør et bestemt repertoire af handlemuligheder, som agenterne kan bringe i spil men ikke nødvendigvis anvender (Bourdieu & Wacquant 1996: 39).

Habitus som begreb er kendetegnet ved, at der ikke er tale om en passiv reproduktion, men i stedet om et generativt princip for handlen der gør, at man vil være disponeret til at handle på en bestemt måde. Habitus skal ikke kun forstås som noget, der er præget af sine omgivelser, men fungerer også som konstituerende for disse. Bourdieu siger:

”Habitus er på ingen måde den uafvendelige skæbne, som nogle udlægger begrebet som. Det er et historisk fænomen og som sådant et åbent system af holdninger, der hele tiden udsættes for nye erfaringer, som enten forstærker eller modificerer det. Habitus består af dybdegående og varige strukturer, men de er ikke uforanderlige(...)” Når det er sagt, må jeg skynde mig at tilføje, at langt de fleste mennesker statistisk set kommer til at leve et liv, hvor de objektive strukturer stemmer overens med de strukturer, der formede deres habitus i første instans, og derfor igen og igen vil komme ud for erfaringer, der bekræfter og cementerer deres holdninger” (Bourdieu og Wacquant 1996:118).

Habitus udvikler sig dermed gennem livet i takt med, at livsbetingelserne ændrer sig. I udviklingen af habitus mødes det nye kontinuerligt med det eksisterende udgangspunkt, og forandringen af habitus sker således aldrig radikalt, da nye erfaringer vil blive forstået ud fra de perceptionsskemaer, som i forvejen er tilstede.

I specialet vil habitus blive anvendt som et gennemgående analytisk redskab til at forstå de praksisformer, som danner fædrenes tænkemåde og handlemuligheder. De habituelle dispositioner er medvirkende til, at fædrene har nogle oplevelser og handlingsmønstre, som afspejler sig i deres historie og de sociale vilkår, som karakteriserer deres faderskab før og efter samlivsophør.

3.2.2 Felt og Kapital

I følge Bourdieu er et felt:

”Et netværk eller en konfiguration af objektive relationer mellem forskellige positioner. Positionerne er objektivt defineret i kraft af deres eksistens og de bindinger, de påtvinger de aktører og institutioner, der udfylder positionerne, i kraft af deres øjeblikkelige og potentielle placering i relation til fordelingen af forskellige former for magt (eller kapital), som giver adgang til specifikke fordele og goder, der står på spil i det enkelte felt, og dermed samtidig i kraft af deres objektive relationer til andre positioner”(Bourdieu & Wacquant 1996: 84).

Et felt kan defineres bredt, som det politiske felt, religiøse felt, kunstneriske felt, økonomiske felt, hvor kriteriet for at definere felter er, at man kan påvise at der er noget på spil, som agenterne finder det værd at kæmpe for eller om. Feltet rummer altid flere positioner, der er defineret af en eller flere typer af konflikter, konkurrencer eller kampe. Kampene i feltet gør sig ikke kun gældende i forhold til de attraktive positioner i feltet, men er ligeledes gældende i forhold til spørgsmålet om, hvilke kapitalformer der skal betragtes som legitime¹ (Bourdieu & Wacquant, 1996: 98 – 99). Bourdieu bemærker: *”Et af målene med den sociologiske forskning er at finde ud af, hvilke træk og egenskaber der giver adgang og gennemslagskraft, det vil sige hvilke specifikke kapitalformer der har gyldighed på hvilke områder”* (Bourdieu & Wacquant, 1996: 94).

I den sammenhæng inddrages hermeneutikken i form af den hermeneutiske cirkel. For at kunne konstruere feltet er man nødt til at bestemme de specifikke kapitalformer, der har gennemslagskraft – og for at kunne konstruere systemet af kapitalformer er man nødt til at kende feltets særlige logik (Bourdieu & Wacquant, 1996: 94). Dermed bruges felt i specialet til at kortlægge hvad feltet er i forbindelse med sagsbehandlingen af bopæl- og samværsordning? Og hvilke kapitalformer opleves af fædrene at have gennemslagskraft i det definerede felt, i forhold til at få bopælsretten eller mere samvær med deres børn?

Kapital er ifølge Bourdieu:

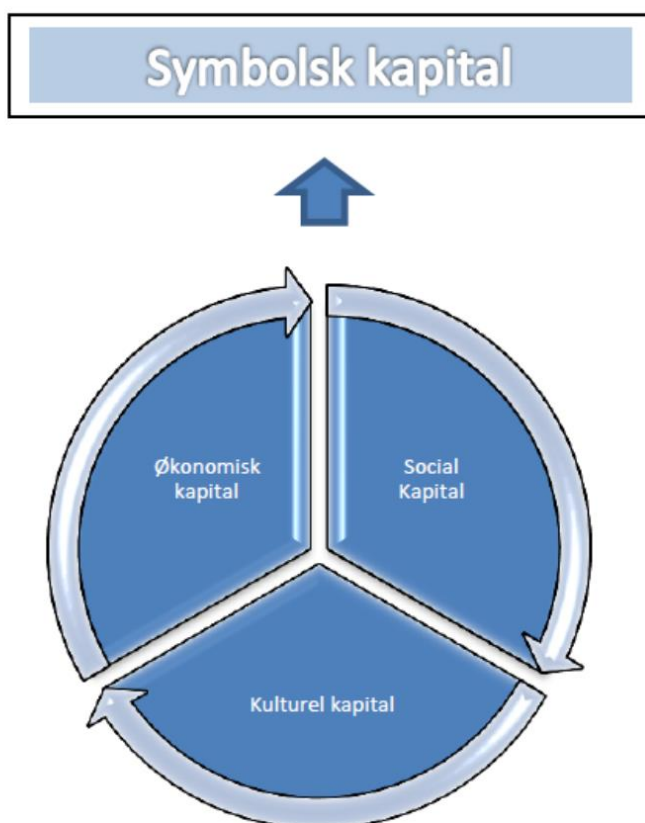
”Capital, which, in its objectified or embodied forms, takes time to accumulate and which, as a potential capacity to produce profits and to reproduce itself in identical or expanded form, contains a tendency to persist in its being, is a force inscribed in the objectivity of things so that everything is not equally possible or impossible. And the structure of the distribution of the different types and subtypes of capital at a given moment in time represents the immanent structure of the social world, i.e., the set of constraints, inscribed in the very reality of that world, which govern its functioning in a durable way, determining the chances of success for practices” (Bourdieu, 1986: 46).

Igennem et økonomisk associeret kapitalbegreb bliver det muligt at belyse hvorledes kultur, socialt, netværk, dannelse, smag, viden og andre ikke - materielle aspekter udgør ressourcer,

¹ Kendeteggnende for et felt er, at flere agenter dele nogle værdier eller en ind - / underforstået forståelse, som Bourdieu kalder *ilusio* (Bourdieu & Wacquant, 1996: 98 - 99)

der ligesom økonomiske ressourcer bliver forsøgt udvekslet og akkumuleret, med henblik på at agenterne, ud fra sin position, skaber den bedst mulige situation for sig selv (Bourdieu & Wacquant, 1996: 104). Derfor har Bourdieu på baggrund af empiriske analyser identificeret tre forskellige former for kapital samt én overordnet kapitalform. Den hierarkiske position, som et individ indtager indenfor et givent felt, vil således i højere eller mindre grad afhænge af vedkommendes kapitalbeholdning. Dette ses illustreret i figur 1.

FIGUR 1 – Kapitalbeholdning

(Egen udarbejdet figur)

Figur 1 illustrerer, hvordan individets position indenfor feltet afhænger af kombinationen af de forskellige kapitalformer, hvor nogle begår sig bedre inden for et specifikt socialt system frem for et andet. Samtidig påvirker kapitalformerne også hinanden indbyrdes, og sammensætningen heraf har betydning for den måde, individet forstår og tænker. Fx for at kunne forstå, deltage og begå sig som far i et samarbejde med de offentlige institutioner, kræves det, at faderen er i besiddelse af en specifik sammensætning af kapitalformer. Kapital kan derfor anses som en værdi eller ressource, som agenten er i besiddelse af, og

værdien af kapitalen afhænger af det felt, som den bringes i spil i. Gennem sin kapital har agenten mulighed for at opnå indflydelse på feltet og derved magt, men det kræver samtidig anerkendelse fra andre agenter eller grupper (Bourdieu & Wacquant 1996, 86-87).

Den *kulturelle kapital* eksisterer som en inkorporeret kropslig form (kropssprog, smag, habitus), en objektiveret form (bøger, kunst, instrumenter) og institutionaliseret form (uddannelse, titler, eksamensbeviser) og kan under særlige omstændigheder transformeres til økonomisk kapital (Bourdieu, 1986: 47-51). Den *økonomiske kapital* består af materiel rigdom, samt det som kan omsættes til tilgængelige midler eller udgør ejendomsret. Den *sociale kapital* anses som værende et dialektisk sammenspil mellem individ og samfund, og symbolsk kapital. Social kapital refererer til den kapitalform, der udgøres af sociale netværk såsom familie, interesseorganisationer, venskaber osv. Bourdieu mener, at disse netværk og forbindelser holdes ved lige og udbygges gennem sociale strategier og relateres til mængden af kapitalformer, som agenten i øvrigt besidder i form af økonomisk og kulturel kapital (Bourdieu & Wacquant 1996, 105). *Symbolsk kapital* som er den fjerde og sidste kapitalform anses som en særlig, overordnet type og skal forstås som det, sociale grupper anser for værdifuldt, eller det der erkendes som en værdi hos et menneske. Symbolsk kapital kræver dermed en kollektiv anerkendelse og er således nært forbundet med de forståelseskategorier, som er dominerende i samfundet. Det kan ses som en form, de tre foregående kapitaler forvandles til, når det i følge Bourdieu "*er i overensstemmelse mellem en objektiv struktur og et system af dispositioner*" (Järvinen, 1998:69).

3.2.3 Doxa og Symbolsk Vold

Ethvert felt har ifølge Bourdieu sin særlige doxa, sin egen common sense – forestillinger om hvad der er ret og uret, normalt og unormalt, kvalificerende og diskvalificerende. Et felts doxa består af et sæt spilleregler, som gælder for feltet og fastholdes gennem rekrutteringsprocedurer, ritualer, uddannelse eller sociale relationer. Herigennem indvies og socialiseres nytilkomne til ubevidst at acceptere et felts forestillinger og distinktioner og derigennem forsøge at fastholde den kapital, agenterne er i besiddelse af. De er via socialiseringen blevet kropsliggjorte og før-refleksive, og dermed usynlige for de involverede agenter. Med andre ord en baggrundsviden som alle adlyder, men ikke er tydeliggjort (Järvinen, 2000: 356). Ved at studere et felt over en historisk konkret periode bliver man i stand til at se - ikke kun om doxa har ændret sig - men også hvilke ændringer, en ændret

doxa medfører for agenterne. I forlængelse af doxa og de kampe som eksisterer mellem forskellige agenter og positioner i feltet, anvender Bourdieu begrebet symbolsk vold. Ifølge Bourdieu skal symbolsk vold forstås som en form for vold, der udfolder sig på baggrund af et samspil og en indforståethed hos det individ eller hos den gruppe, der bliver udsat for den. Dette fører til det, Bourdieu karakteriserer som miskendelse: "*(...)man anerkender og accepterer en vold, der udøves mod en, præcis fordi man ikke opfatter den som vold*". (Bourdieu & Wacquant 1996: 152) "

Den ureflekterede accept sker på baggrund af, at den dominerede agent har internaliseret de strukturer, som udgør verden omkring ham, og ser derfor en del forhold som naturlige og uden at sætte spørgsmålstegn ved dem. På denne måde er den undertrykte part med til at opretholde dominansforholdet (Bourdieu & Wacquant 1996: 152). Symbolsk vold skabes, ifølge Bourdieu, gennem den sproglige interaktion, hvor han bemærker "*enhver sproglig interaktion rummer muligheden for, at der kan udøves symbolsk vold*" (Bourdieu & Wacquant 1996, 130). Muligheden for at udøve symbolsk vold forøges, hvis der er forskel på positioner og på den relevante kapital, som agenterne er i besiddelse af. Sprog bliver derfor en ressource eller en kapital, som ikke er til rådighed for alle i samme mængde (Bourdieu & Wacquant 1996, 131). Derfor er det ikke alle agenter, som har samme mulighed for, at udøve symbolsk vold over for andre agenter. Set ud fra den betragtning inddrages symbolsk vold i specialet til at analysere, om der finder en institutionel sortering sted, som er med til at opretholde konsensus om den sociale verdens mening.

3.3 Kritiske refleksioner i forhold til Bourdieu

Den kritiske refleksion her har ikke til formål at foretage en grundig og uddybende diskussion af Bourdieus begrebsapparat, men vil fungere som en refleksion af hvor Bourdieus bidrag evt. har mangler og hvilke andre teoretiske betragtninger, der kunne have været gavnlige at inddrage.

Den primære kritik af Bourdieus teori omhandler, hvorvidt han er lykkedes med at frigøre sig fra den strenge strukturalisme, hvor mennesket ikke får plads til at være handlende og vælgende individer. Dermed fremstår de strukturalistiske elementer i Bourdieus teori at være langt mere veludviklede end de konstruktivistiske. Bourdieus analyser har fokus på reproduktion af samfundets magtstrukturer og ikke på selve produktionen af disse strukturer og det symbolske system. Bourdieu kritiseres for ikke til fulde, som ønsket med

strukturalistiske og konstruktivisme, at komme ud over de teoretiske yderligheder i objektivismen og subjektivismen (Järvinen, 2007: 80).

Bourdieu's analyser er ofte i et komplekst net af dominans- og underordningsprincipper, hvor opbrud og forandring ikke er muligt. Det fremstår ligeledes uklart, hvordan de "objektive" sociale strukturer, der former mennesker som individuelle individer, er blevet produceret, og hvordan disse strukturer kan forandres, hvis de eksisterer udenfor vor bevidsthed og vilje (Järvinen 2007: 363). Bourdieu tillægger habitusbegrebet stor vægt, hvor begrebet bliver et altafgørende bindeled imellem individernes objektive positioner i samfundet og deres positioneringer. Habitus formidler på den ene side mellem struktur og på den anden side mellem krop og subjekt. Den strukturalistiske konstruktivisme trækker derimod habitusbegrebet i retning af det strukturalistiske, hvorved aspektet aktør/subjekt bliver hængende i et teoretisk tomrum. I Bourdieu's egne analyser synes strukturerne udelukkende at påvirke agenterne, mens påvirkninger aldrig synes at bevæge sig den modsatte vej (Järvinen, 2007: 363). Derfor kunne mit teoretiske valg ideelt kædes sammen med andre teoretiske og metodiske redskaber. Her ville Goffman's teori om socialt liv i forhold til sociale roller kunne supplere Bourdieu med en mere mikrosociologisk tilgang. Goffman beskriver i *"The Presentation of Self In Everyday Life"*, hvordan mennesker i konkrete situationer spiller roller i samspil med hinanden. Den rolle, som aktørerne spiller, er ifølge Goffman, tilpasset den rolle som andre aktører spiller – fx de roller mor og far har overfor hinanden, rollen som fædre indtager i interaktionen med juristen i Statsforvaltningen (Goffman, 1974: 9). Goffman antager, at individer spiller roller ud fra deres socioøkonomiske position (deres status i samfundet), hvor oplysninger omkring et individs position vil være afgørende for den "definition af situationen", som aktører i samspillet kan foretage sig og handle efter (Goffman, 1974: 27).

4. Videnskabsteori

I dette afsnit vil jeg redegøre for mit videnskabsteoretiske ståsted, som tager udgangspunkt i en hermeneutisk fænomenologisk tilgang.

4.1 Hermeneutikken

Hermeneutikken er en af de fortolkende videnskabsteorier, idet den søger forklaring gennem forståelse og fortolkning. Jeg finder det i denne undersøgelse relevant i forhold til at nå frem til en forståelse af, hvilken oplevelse fædre har i forhold til deres samarbejde med de offentlige institutioner, samt hvilken indvirkning det kan have i forhold til faderrollen.

I denne undersøgelse finder jeg det relevant at læne mig op af Habermas' kritiske hermeneutik, således at jeg er opmærksom på magtens betydning for forståelse. Denne retning af hermeneutikken påpeger, at det er socialvidenskabens opgave at afdække bagvedliggende magtinteresser og motiver, der handles ud fra (Højberg 2004:334). Omsat til denne undersøgelse kan det siges, at den kritiske hermeneutik sikrer, at de magtinteresser, der nødvendigvis må være i et samarbejde med de offentlige institutioner, inddrages.

Således ses de ansattes handlemuligheder samt fædrenes oplevelse af samarbejdet med de offentlige institutioner i lyset af de overordnede magtstrukturer.

Jeg vil imidlertid afholde mig fra den del af Habermas' kritiske hermeneutik, der omhandler frigørelse fra fordomme og forforståelse. Ifølge Habermas kan og bør vi frigøre os fra vores fordomme, således at de ikke påvirker undersøgelsens udfald (Højberg 2004:334). Selvom jeg har et ønske om at være objektiv og frigøre mig af egne fordomme, må jeg som undersøger ligeledes være bevidst om min egen habitus, som også indebærer en forforståelse og fordomme af familieliv, børneopdragelse, omsorg osv. Derfor har jeg i stedet valgt at anvende Gadamer's filosofiske tilgang til hermeneutikken, idet han modsat Habermas ikke mener, at det er muligt at fralægge sig sine fordomme og forforståelse. Gadamer's hermeneutiske forståelse påpeger, at vores iboende fordomme altid vil være en del af vores fortolkninger. Derfor skal man sætte sine fordomme i spil ved bevidst at inddrage dem i sin undersøgelse (Sørensen, 2010:152). For at udvide min erfaringshorisont vil jeg anvende empirien i samspil med de valgte teorier og forsøge at holde mig mine fordomme for øje, således at jeg sikrer en så objektiv analyse som mulig.

Mine fordomme går hovedsageligt på, at fædres oplevelse af de offentlige institutioner i forhold til bopæl og samværsordning er betinget af de socioøkonomiske ressourcer som fædrene er i besiddelse af. Ligeledes har jeg en forforståelse af, at forældrenes stridigheder

omkring bopæl og samvær ikke på længere sigt er en holdbar og tilfredsstillende løsning, da det ikke fremgår af loven, hvordan kravene imødekommes på bedst mulig vis og derfor kan være afhængig af egne værdier og normer såvel hos forældre som medarbejdere i Statsforvaltningen (Lipsky, 1980:28). Disse fordomme vil jeg forsøge at være bevidst omkring gennem hele undersøgelsen. Ydermere er jeg opmærksom på, at mit empiriske materiale er påvirket af de interviewedes egen forforståelse og fordomme, hvorfor jeg vil forholde mig kritisk hertil.

Udfordringen ved den hermeneutiske videnskabsorientering er at forstå samt fortolke et objekt, som allerede indeholder eksisterende fortolkninger. Meningsfortolkning i den hermeneutiske optik er karakteriseret ved den hermeneutiske cirkel, som jeg i dette speciale vil anvende. Den hermeneutiske cirkel betegner en cirkulær proces mellem det der skal fortolkes, forforståelsen samt den kontekst, der fortolkes i. Væsentligt for hermeneutikken er at forståelsen for et fænomen opstår i et dialektisk sammenspil mellem del og helhed. En elementær bevægelse, hvor der arbejdes cirkulært, hvilket bevirker at fortolkningsprocessen er uendelig (Sørensen, 2010:151). Dermed er det ikke muligt at opnå sandheder i absolut forstand, men hermeneutikken muliggør dækkende fortolkninger, som fører til forståelser af genstandsfeltet (Jørgensen, 2008:225). Til at opnå en større grad af objektiv fortolkning vil jeg anvende hermeneutikken i sammenhæng med fænomenologien, som vil blive beskrevet i det efterfølgende.

4.2 Fænomenologi

I kvalitativ forskning er fænomenologi et begreb som har en interesse i at forstå sociale fænomener ud fra aktørernes egne perspektiver og virkelighed, som er dannet ud fra aktørens egne erfaringer (Kvale et al, 2009:44). Dermed har alle deres egen virkelighedsopfattelse, således også fædre og mødre som har været i kontakt med offentlige institutioner i forbindelse med bopæl og samværsordning. Deres erfaringer med de offentlige institutioner giver dem derfor en anden virkelighedsopfattelsen end fædre, hvor bopæl og samværsordning ikke har været noget problem.

Jeg vil anvende fænomenologien til at rette fokus mod selve oplevelsen af, hvordan fædre og mødre oplever de offentlige institutioner, samt hvilken betydning det kan have for faderrollen. Indenfor den fænomenologiske tilgang er der imidlertid en fælles forståelse af, hvordan tingene egentlig er, hvorfor vi ikke alene erfarer ud fra vores egen forståelse men

også ud fra en fælles forståelse af vores sprog og verden. Dermed er der en grundlæggende fælles virkelighed, der danner ramme for vores individuelle virkelighedsopfattelse (Jørgensen, 2008: 228-229). Jeg vil, ud fra fænomenologien, rette fokus mod en objektiv forståelse i forhold til fædres og mødres oplevelse i form af en beskrivelse af de konkrete tiltag, der er etableret i forbindelse med sagsbehandlingen af bopæl og samvær. Denne beskrivelse vil jeg anskue ontologisk, således at den repræsenterer en fælles objektiv virkelighed.

4.3 Samspillet mellem hermeneutikken og fænomenologien

Hermeneutikken og fænomenologien kan synes meget forskellige. Derfor vil jeg redegøre for samspillet mellem de to videnskabsteoretiske retninger.

Den hermeneutiske tilgang gør det muligt at inddrage egne fordomme i undersøgelsen, hvilket er relevant, eftersom det kan være svært at fralægge sig disse. Dette betyder imidlertid, at det endelige udfald af undersøgelsen er vanskeligt at garantere. Usikkerheden afhjælpes derfor ved hjælp af den fænomenologiske tilgang, hvor jeg vil anskue mit empiriske materiale, som det umiddelbart fremstår. Jeg vil bestræbe mig på at tage mine interviewpersoners udsagn for pålydende og anvende disse som udtryk for informanternes virkelighedsopfattelse.

Fænomenologien gør det muligt for mig at adskille de forskellige virkelighedsoplevelser fra hinanden, således også min egen. Denne virkelighed vil i undersøgelsen blive beskrevet som de konkrete tiltag og muligheder, som fædrene tilbydes i sagsbehandlingen af bopæl og samværsordning.

Jeg vil undervejs i undersøgelsen have mig den hermeneutiske cirkel for øje, således at en søgen efter en fordomsfri undersøgelse ikke udelukker prægede fordomme (Kvale et al: 2009:44). Således finder jeg, at de to videnskabsteoretiske retninger supplerer hinanden på en sådan måde, at det fordrer et så objektivt udfald som muligt.

5. Metode

Til at højne undersøgelsens validitet har jeg valgt at benytte metodetriangulering, hvor den kvantitative og kvalitative metode kombineres. Igennem den kvantitative metode er det muligt at afdække sociale og kulturelle baggrunde i den totale population, hvor jeg samtidig tilstræber en forståelse af det individuelle subjekt gennem dybdegående kvalitative interviews med udvalgte respondenter fra populationen. Der kan forekomme en skepsis i forhold til at anvende metodetriangulering, da det, ifølge Bryman (2007), er yderst vanskeligt at kombinere metoder med forskellige ontologiske udgangspunkter til én integreret metode (Bryman, 2007). Derfor er der i dette speciale valgt et pragmatisk syn på metodetrianguleringen, som betyder at analysen af empirien ikke behøver at være én integreret metode, men benyttes som en helhed (Riis, 2001:50 -56).

5.1 Den kvantitative del – spørgeskemaundersøgelsen

Det som kendetegner spørgeskemaundersøgelser er, at der med udgangspunkt i et stort antal personer bliver undersøgt et begrænset antal variabler, hvor belysningen af de nævnte forhold sker på et relativt overfladisk niveau (Riis, 2001: 106). I forbindelse med mit speciale har jeg udarbejdet en skriftlig spørgeskemaundersøgelse i SurveyMonkey (Bilag 1), hvor jeg i perioden fra d. 10. april 2015 til den 10. maj 2015 i alt har fået 235 besvarelser fordelt på 127 mænd og 108 kvinder. Populationen er defineret som forældre, der efter samlivsophør har været i kontakt med offentlige institutioner i forbindelse med sagsbehandlingen af barnets / børnenes bopæls- og samværsordning. Selvom mit speciale primært tager udgangspunkt i fædrene, har jeg i spørgeskemaundersøgelsen valgt at inddrage kvinderne som en del af populationen, for at minimere selektionsbias. Ved at inddrage kvinderne i undersøgelsen giver det mig et sammenligningsgrundlag, som kan være medvirkende til at nuancere resultaterne og dermed gøre undersøgelsen mere valid.

5.1.1 Spørgeskemakonstruktion og opbygning

Inden jeg gik i gang med at formulere spørgsmål, var det vigtigt, at afklare nøje hvad det var jeg gerne ville vide, da mit valg af spørgsmål og svarkategorier bestemmer, hvad der gives svar på. Standardisering har sine begrænsninger, idet muligheden for at udvikle viden gennem nye spørgsmål til respondenterne er udelukket. Styrken ved standardiseringen er, at det i sig selv udgør et grundlag for en systematisk indsamling af viden. Derudover kan der indhentes svar på de samme spørgsmål fra en større gruppe af respondenter, som kan medvirke til, at give en bagvedliggende forforståelse af samfundets kvalitative aspekter.

I udarbejdelsen af spørgsmålene har jeg ladet mig inspirere af andre undersøgelser omkring fædre og skilsmisse, faderrollen, samt mit litteraturstudie af borgeres retlige bevidsthed. Inspirationen er hentet fra den norske sociolog Knud Oftungs undersøgelse af "*Skilte fedre. Omsorg, mestring og livskvalitet*", den amerikanske sociolog Terry Arendells undersøgelse "*Fathers and divorces*", samt en række af undersøgelser omkring borgeres oplevelser af det retslige system². Jeg har udformet spørgsmålene ud fra et ønske om at afdække *Hvordan fædre oplever samarbejdet med offentlige institutioner i forbindelse med bopæl- eller samværsretten med deres børn, og hvilken betydning det har for faderrollen? Spørgsmålene er inddelt i nedenstående afsnit og danner spørgeskemaets konstruktion:*

1. Baggrund
2. Forælderrollen
3. Kontakten til de offentlige institutioner i forbindelse med afgørelsen af barnets / børnenes bopæls- og samværsordning.

Ved opbygningen af spørgeskemaet valgte jeg at placere baggrundsvariabler som køn, alder, indkomst, uddannelsesbaggrund, beskæftigelse og hvilken kommune man bor i først i skemaet. Herefter kommer de spørgsmål, som mere konkret retter sig mod at afdække fædrenes og mødrenes oplevelse af og holdning til samarbejdet med offentlige institutioner i sagsbehandlingen af deres børns bopæls- og samværsordning. Som afslutning i spørgeskemaet har jeg spurgt til respondenternes navn, e-mailadresse og telefonnummer, hvis de var interesseret i at deltage i et interview.

Ved formuleringen af spørgsmålene har jeg gjort mig overvejelser i forhold til, at spørgsmålene skulle være lette at forstå, være overskuelige for svarpersonen og ikke for tidskrævende at svare på. Metodelitteraturen anbefaler lukkede spørgsmål, som er spørgsmål med bestemte forhåndsgivne svaralternativer (Münster, 2008: 244 - 245). De lukkede spørgsmål gør det lettere og mindre tidskrævende at besvare og analysere, samt giver erfaringsmæssig en højere svarprocent. Åbne spørgsmål derimod er hensigtsmæssige

² Conley, J. M., O'Barr, W. M. & Lind, E. A. (1978) »The Power of Language: Presentational Style in the Courtroom« in Duke Law Journal. Vol. 78: 1375-1399.

Ewick, P. & Silbey, S.S. (1998) *The Common Place of Law: Stories from Everyday Life*. Chicago: University of Chicago Press, pp. 3-14, 33-53 = 31 p.

Hull, K.E. (2003) "The Cultural Power of Law and the Cultural Enactment of Legality: The Case of Same Sex Marriage" in *Law and Social Inquiry*. Vol. 28(3): 629-58 = 29 p.

Merry, S.E. (1985) "Concepts of Law and Justice among Working-Class Americans: Ideology as Culture" in *Legal Studies Forum*. Vol. 9(59): 59-70 = 11 p.

ved spørgsmålstyper, hvor det er vanskeligt på forhånd at definere præcise svarkategorier (Münster, 2008: 244 - 245). Svagheden ved de åbne spørgsmål er, at det kræver en mere aktiv deltagelse fra svarpersonen, hvorfor det ofte ses, og samtidig er en erfaring jeg har gjort mig i denne undersøgelse, at det er svarpersoner med meget stærke holdninger til emnet eller med meget tid og skrivelyst, som udfylder disse spørgsmål (Olsen, 2005: 79).

I udformningen af spørgeskemaet har jeg gjort brug af såvel lukkede som åbne spørgsmål. De lukkede spørgsmål bestod primært i helt faktuelle spørgsmål, samt i de spørgsmål hvor jeg tænker, at her kunne der være et godt sammenligningsgrundlag. De åbne spørgsmål er benyttet til at afdække individuelle interesser, holdninger og oplevelser i forbindelse med samarbejdet med de offentlige institutioner i sagsbehandlingen af barnets / børnenes bopæls- og samværsordning. Endvidere havde jeg et håb om, at de åbne spørgsmål kunne medvirke til at bidrage med interessante synsvinkler i forhold til emnet, hvilket jeg efterfølgende inddragede i de kvalitative interviews.

5.1.2 Pilottest

For at kvalitetssikre mit spørgeskema bedst muligt har jeg gjort brug af ressourcepersoner, herunder mine vejledere som har vejledt mig i udarbejdelsen af spørgeskemaet, samt opmærksomhedspunkter i forhold til at mindske selektionsbias.

Da spørgeskemaet var revideret ud fra den vejledning, som jeg havde modtaget, valgte jeg at lave pilottest af spørgeskemaet. Formålet med pilottesten var at sikre mig, at forskellige grupper af mennesker oplevede spørgeskemaet som let forståeligt og overskueligt. Ud fra mit personlige og arbejdsmæssige netværk valgte jeg "piloter" som repræsenterede forskellige grupper i social status, herunder:

Tabel 1 – ”Piloterne”

Uddannelse / Beskæftigelse	Alder	Køn
Psykolog og Chefkonsulent	62 år	Mand
Lærer / SSP konsulent	37 år	Mand
Lærer / arbejder som lærer	38 år	Mand
Cand. Pæd. Psyk. / Afdelingsleder	49 år	Mand
Jurist ved Statsforvaltningen	45 år	Mand
Kontanthjælp	26 år	Mand
Pædagog på en døgninstitution	55 år	Kvinde
Pædagog /støtte kontakt person	41 år	Kvinde
Læser på VUC	24 år	Kvinde
Førtidspensionist	44 år	Kvinde

Jeg bad ”piloterne” om at få feedback på:

- Om indledningen opleves fyldestgørende i forhold til hvad spørgeskemaet handler om?
- Om spørgsmålene er formuleret forståeligt?
- Om spørgeskemaet fremstår neutralt?
- Hvor lang tid det tager om at udfylde spørgeskemaet?
- Stavefejl
- Andet – som indebar vinkler jeg ikke selv havde tænkt ind i forhold til spørgsmål, udformning af spørgsmål.

Feedbacken fra ”piloterne” blev givet skriftligt eller telefonisk. Det viste sig, at der var enkelte formuleringer og spørgsmål som vakte undren eller som blev misforstået.

Feedbacken fra ”piloterne” var forskelligartet og kom godt rundt om hele spørgeskemaet og medvirkede til at kvalificere spørgeskemaet yderligere.

5.1.3 Gennemførelse af dataindsamling

Inden spørgeskemaet blev sendt ud til en række mulige respondenter, blev der foretaget forskellige overvejelser, herunder distributionskanaler og antal ønskede besvarelser. Jeg ønskede 200 besvarelser fordelt på henholdsvis 100 mænd og 100 kvinder, da jeg vurderede, at det ville være en tilstrækkelig mængde data i forhold til en analytisk generaliserbarhed.

Ud fra det årlige antal henvendelser i Statsforvaltningen som fremgår i tabel 2, vil denne undersøgelses resultat ikke være generaliserbar.

Tabel 2

	2007	2008	2009	2010
Samlet antal sagsforløb vedrørende fastsættelse af samvær	15.975	18.765	19.629	17.953
Samlet antal sagsforløb vedrørende forældremyndighed og barnets bopæl	1.120	8.405	9.504	10.851
Samlet antal sagsforløb, der indledes og afsluttes i statsforvaltningen*	17.095	27.170	29.133	28.804

Kilde: Familiestyrelsen (2011)

Jeg vurderede, at Facebook ville være det mest velegnede sted at distribuere spørgeskemaet, da jeg her ville kunne nå ud til en bred gruppe af fædre og mødre såvel socioøkonomisk, men også geografisk. I et forsøg på at mindske selektionsbias havde jeg ikke kontaktet støtteforeninger som Foreningen Far, Foreningen Mor og Mødrehjælpen som har medlemmer, der repræsenterer den population, som jeg ønskede svar fra. Årsagen til dette var at det kunne formodes, at medlemmer i disse foreninger på forhånd er meget negative i forhold til deres samarbejde med de offentlige institutioner, og det derved ville give en skævvridning i resultatet. Jeg måtte dog ret hurtigt konstatere, at indsamlingen igennem mit eget Facebooknetværk ikke gav det store resultat, hvorfor jeg igennem Facebook alligevel tog kontakt til grupperne Foreningen Far, Foreningen Mor og Mødrehjælpen. Besvarelserne i forhold til forældrenes oplevelser af samarbejdet med de offentlige institutioner er overvejende negativ, hvilket måske kan skyldes at min rekruttering af respondenter primært har været fra frivillige foreninger, som er dannet på baggrund af mænd og kvinders oplevelser med de offentlige institutioner. Derfor har jeg i mit valg af interviewpersoner taget højde for denne bias ved at vælge informanter, som repræsenterer oplevelserne: meget negativ, negativ, hverken negativ eller positiv, positiv og meget positiv.

I min kontakt til Foreningen Far, Foreningen Mor og Mødrehjælpen beskriver jeg hvorfor, jeg tager kontakt, og hvad det er, jeg er ved at undersøge (Bilag 2). Administratorerne af Foreningen Mor, Foreningen Far og Mødrehjælpen gav mig efterfølgende lov til at poste mit spørgeskema i de forskellige grupper. I min postering (Bilag 3) har jeg udarbejdet en kort beskrivelse af, hvad det er, jeg er ved at undersøge, herunder: *”at det primært er fædres oplevelse af de offentlige institutioner i forbindelse med deres børns bopæls- og samværsordningen jeg undersøger, men at mødrene også har min interesse i forhold til at kunne give et nuanceret billede”*. Reaktionen på posteringen af spørgeskemaet er meget blandet, og særligt kvinderne bliver meget følelsesmæssigt berørte og debatterende i forhold til spørgeskemaet, hvor mændene primært *liker* eller deler opslaget. Aktiviteten i forhold til at udfylde spørgeskemaet har været væsentligt større hos kvinderne end hos mændene, og jeg måtte derfor gå lidt mere aggressivt til værks i forhold til at indfange mændenes interesse for at udfylde spørgeskemaet. Det betød, at jeg gentagne gange postede mit spørgeskema på Foreningen Fars Facebook side, og igennem mit eget netværk forhørte mig omkring eventuelle andre muligheder i forhold til indsamling af data. Igennem mit eget netværk blev jeg igennem en god bekendt faciliteret til en far, som er meget aktiv i forskellige grupper, hvor fædre har erfaringer med de offentlige institutioner i forbindelse med deres børns bopæl – og samværsordning. Denne far postede mit spørgeskema på forskellige facebookgrupper. Dette havde en rigtig god effekt, hvor jeg inden for 1½ døgn gik fra at have 64 mandlige besvarelser til at have 127.

5.1.4 Behandling af data

I min behandling af spørgeskemaerne har jeg gjort brug af statistikprogrammet SPSS, som blev anvendt til indtastning og den fortolkningsmæssige analyse. Jeg har primært foretaget komparative og tematiske analyser ud fra simpel frekvens analyse og krydstabulerede figurer, hvor jeg har sammenholdt forskellige variable med hinanden. Ved at krydse de enkelte variable med hinanden har jeg kunnet finde sammenfald og tendenser i svarene. Som tidligere nævnt består spørgeskemaundersøgelsen af en række åbne spørgsmål. Svarene fra disse spørgsmål har jeg inddraget som kvalitativt data, som er blevet bearbejdet ved brug af meningskondensering.

5.2 Den kvalitative del: Semistrukturerede interview

Det kvalitative interview er i denne undersøgelse anvendt i forhold til de udvalgte informanternes subjektive fortolkninger og holdninger omkring deres oplevelse af samarbejdet med de offentlige institutioner i forbindelse med sagsbehandlingen af deres børns bopæl- og samværsordning. Kvale beskriver det kvalitative forskningsinterview som en samtale, hvor formålet bliver "(..)at indhente beskrivelser af den interviewedes livsverden med henblik på fortolkninger af meninger med de beskrevne fænomener" (Kvale et al, 2009:41). Dermed tilskriver Kvale sig den fænomenologiske tilgang, hvor målet er at forstå informantens oplevelse samt beskrive dennes livsverden. I overensstemmelse med den hermeneutiske tilgang belyser jeg disse fortolkninger i et samspil mellem fædres oplevelse af de offentlige institutioner, faderrollen og undersøgelsens teoretiske udgangspunkt.

Forskningsinterviewet bliver dermed en samtale om menneskelige livsverdener, hvor den skrevne tekst og lydoptagelsen tilsammen udgør det materiale, der gøres til genstand for efterfølgende meningsanalyse (Kvale et al, 2009:45-46). I forskningsinterviewet indgår der imidlertid en asymmetrisk magtrelation, da jeg på forhånd har defineret, hvilket emne der er relevant for interviewet, stiller spørgsmålene, beslutter hvilke svar jeg vil følge op på og er den, som afslutter samtalen (Kvale et al, 2009: 51). Måden hvorpå jeg har forsøgt at skabe mindre kontrol og tilstræbe en mere åben interviewsituation er ved at benytte det semistrukturerede interview som en overordnet ramme (Bilag 4), hvor der er gjort brug af en mere narrativ tilgang, som giver informanten mulighed for at fortælle sin "historie"(Kvale et al, 2009: 313). Jeg startede altid mine interviews op med at spørge til informantens oplevelse af samlivet med barnets mor / far inden samlivs brud. Det var gennemgående for alle interviews at der kom et naturligt flow i historiefortællingen, som udspillede sig ved, at informantene generelt var meget kronologisk i deres fortælling om samliv, årsag til brud, oplevelsen af offentlige institutioner, samt hvilken betydning det har for forælderrollen. Min rolle som interviewer, var primært at være lyttende, hvor de spørgsmål jeg stillede hovedsagligt tog udgangspunkt i informantens fortællinger.

5.2.1 Udvælgelse af informanter

Som tidligere nævnt var besvarelserne i forhold til forældrenes oplevelser af samarbejdet med de offentlige institutioner overvejende negativ. Derfor har jeg i udvælgelsen af informanter forsøgt med en typologisering, hvor jeg som det første delte respondenterne op i deres oplevelse af samarbejdet med de offentlige institutioner herunder: *Meget positiv*,

Positiv, Hverken positiv eller negativ, Negativ og Meget negativ. Denne kategorisering er valgt ud fra et ønske om at nuancere problemstillingen i forhold til, hvornår samarbejdet med de offentlige institutioner opleves som meget positivt, positivt, hverken positivt eller negativt eller som negativt. Efter denne kategorisering har jeg efterfølgende udvalgt informanterne ud fra deres økonomi, uddannelsesniveau og alder. Jeg har forsøgt at prioritere muligheden for at foretage ansigt til ansigt interview. Derfor er 4 ud af 16 interviewpersoner enten fra Esbjerg eller Varde kommune og er i rimelig køreafstand fra min egen bopælsadresse. Geografisk set har jeg forsøgt at fordele de resterende 13 respondenter ud over hele landet, hvor interviewene er gennemført telefonisk. Jeg havde selv en forestilling om, at nærværet og intensiteten ville forsvinde lidt, når interviewet blev afholdt telefonisk. Men jeg oplevede, at der hurtigere blev en mere afslappet og uformel tone blandt informanterne i de telefoniske interviews end i de interviews hvor det var ansigt til ansigt. Ud af i alt 124 respondenter fordelt på henholdsvis 79 mænd og 45 kvinder, som gerne ville interviewes, har jeg udvalgt 11 fædre og 5 mødre, som repræsenterer:

Tabel 3 - Fædre

Meget negativ

Respondent	Alder	Indkomst	Uddannelse	Beskæftigelse	Geografi	Interview
Jonas	32 år	400.000 – 600.000 kr.	Lang videregående uddannelse	Projektleder, Maskinmester	Frederikshavn	Telefonisk interview
Ib	38 år	400.000 – 600.000 kr.	Folkeskolen	Gulvmand	Slagelse	Telefonisk interview
John	44 år	250.000 – 399.999 kr.	Videregående uddannelse, kort eller mellemlang	Pædagogiske leder	Varde	Interview afholdt i personens eget hjem
Jørgen	52 år	400.000 – 600.000 kr.	Videregående uddannelse, kort eller mellemlang	Underviser	Esbjerg	Interview afholdt i personens eget hjem

Negativ

Respondent	Alder	Indkomst	Uddannelse	Beskæftigelse	Geografi	Interview
Phillip	48 år	400.000 – 600.000 kr.	Videregående uddannelse, kort eller mellemlang	Pædagog	Svendborg	Interview på personens arbejde
Frederik	50 år	0 – 149.999 kr.	Erhvervsuddannelse	IT konsulent / fotograf	København	Telefoniske interview

Hverken positiv eller negativ

Respondent	Alder	Indkomst	Uddannelse	Beskæftigelse	Geografi	Interview
Kent	34 år	250.000 – 399.999 kr.	Almen gymnasial uddannelse	Salgsleder	Fredericia	Telefonisk interview
Kian	39 år	600.000 + kr.	Lang videregående uddannelse	Skibsfører	Hjørring	Telefonisk interview
Flemming	48 år	400.000 – 600.000 kr.	Erhvervsuddannelse	Tele specialist	Roskilde	Telefonisk interview

Positivt

Respondent	Alder	Indkomst	Uddannelse	Beskæftigelse	Geografi	Interview
Deniz	33 år	400.000 – 600.000 kr.	Videregående uddannelse, kort eller mellemlang	Købmand	Køge	Telefonisk interview

Meget positiv

Respondent	Alder	Indkomst	Uddannelse	Beskæftigelse	Geografi	Interview
Sebastian	25 år	0 – 149.999 kr.	Folkeskolen	Studerende	Esbjerg	Interview afholdt i personens eget hjem

Tabel 4 - Mødre:

Meget negativ

Respondent	Alder	Indkomst	Uddannelse	Beskæftigelse	Geografi	Interview
Cecilie	40 år	400.000 – 600.000 kr.	Lang videregående uddannelse	Konsulent	København	Telefonisk interview

Negativ

Respondent	Alder	Indkomst	Uddannelse	Beskæftigelse	Geografi	Interview
Sara	42 år	250.000 – 399.999 kr.	Lang videregående uddannelse	Designer	Haderslev	Telefonisk interview

Hverken positiv eller negativ

Respondent	Alder	Indkomst	Uddannelse	Beskæftigelse	Geografi	Interview
Alberte	37 år	250.000 – 399.999 kr.	Videregående uddannelse, kort eller mellemlang	Sygeplejerske	København	Telefonisk interview

Positiv

Respondent	Alder	Indkomst	Uddannelse	Beskæftigelse	Geografi	Interview
Caroline	37 år	400.000 – 600.000 kr.	Videregående uddannelse, kort eller mellemlang	Selvstændig	Odense	Telefonisk interview

Meget positiv

Respondent	Alder	Indkomst	Uddannelse	Beskæftigelse	Geografi	Interview
Signe	28 år	150.000 – 249.999 kr.	Erhvervsuddannelse	Studerende	Sønderborg	Telefonisk interview

5.2.2 Gennemførelsen af interviewene

Interviewene er foregået som telefoninterview eller i informantens eget hjem, hvor det geografisk har været i nærheden af min egen bopæl. Varigheden af interviewene varierede mellem 27 minutter og 1 time og 42 minutter. I mødet med informanterne introducerede jeg dem for rammen omkring interviewet, brugen af diktafon og den efterfølgende transskription af interviewene. Vigtigheden af anonymiteten blev tydeliggjort overfor informanterne, og derfor er navnene på informanterne i specialet pseudonymer. Selvom min primære rolle i interviewene var at være lyttende, bar mine spørgsmål præg af både at være indledende, afklarende, opfølgende, og ledende spørgsmål, hvor det, især under den sidste spørgeform, kan føre til øget risiko for bias (Kvale et al, 1997, s. 156). Jeg bemærkede, at interviewene blev bedre des, flere interviews jeg havde foretaget. Det virkede godt at kunne trække på de erfaringer, som jeg havde hørt andre informanter tale om, hvilket gav mere bredde i interviewet. Udover at det åbnede samtalen lidt mere op, oplevede jeg, at informanterne reflekterede og i flere tilfælde blev meget berørte over at tale om deres oplevelser med de offentlige institutioner, savnet af deres børn og alle de frustrationer, uvisheder og det vakuum som forældrene befinder sig i, når de ikke er enige i børnenes bopæls- og/ eller samværsordning efter samlivsophør.

5.2.3 Behandling af data og analysestrategi

Alle interviews er optaget på diktafon, hvorefter disse er transskriberet og printet i deres fulde længde. I fortolkningsprocessen pointerer Kvale og Brinkmann (2009) at det er vigtigt at gøre sig klart hvad analysens formål er for at kunne afdække, hvilke typer af spørgsmål der skal stilles til teksten. Afklaringen skal være tydelig i forhold til, om formålet er at afdække de enkelte informanters oplevelse af et fænomen eller at bruge deres beskrivelser til at udvikle en bredere fortolkning af fænomenet.

Ifølge Kvale er det ikke muligt at udpege nogen hovedveje til interviewenes betydninger (Kvale, 2003: 186). Jeg har valgt en traditionel komparativ analyse, der både arbejder på informanternes selvforståelsesniveau og på et teoretisk niveau, hvor jeg laver en fortolkning af informanternes udsagn på baggrund af min teoretiske forforståelse. Den empiriske viden vil dermed blive sat ind i en større teoretisk sammenhæng med henblik på at give en mere overordnet og systematisk forståelse af den betydning fædre og mødre tildeler oplevelsen af kontakten og samarbejdet med de offentlige institutioner (Antoft og Thomsen 2002: 164). Selvom det primært er fædrene, jeg har fokus på, vil mødrenes perspektiv ligeledes indgå i analysen, med henblik på at kunne drage paralleller eller foretage sammenligninger kønnene imellem.

Efter at have transskriberet alle 16 interviews, har jeg lavet en fænomenologisk meningskondensering af de 16 interviews. Kondenseringerne må dog stadigvæk på grund af min redigering, ses som en analyse og ikke som en objektiv gengivelse. Selve meningskondenseringen foregår sådan, at et helt interview læses igennem, så der opnås en fornemmelse af helheden. Herefter identificeres det tema, der dominerer en naturlig betydningsenhed, hvorpå der stilles spørgsmål til disse ud fra undersøgelsens specifikke spørgsmål. Afsluttende bliver de væsentligste temaer i interviewet som helhed knyttet sammen i deskriptive udsagn (Kvale, 2003: 192). I arbejdet med meningskondenseringen blev det tydeligt, at alle informanterne i deres fortællinger italesætter tre gennemgående temaer, som alle har relevans for specialets undersøgelsesfokus.

Temaerne er: 1. Familielivet, 2. Kontakten og samarbejdet med de offentlige institutioner, og 3. Strategi for at opnå anerkendelse som forælder. Jeg har ladet disse tre induktiv skabte temaer danne grundlag for selve analysearbejdet, hvor de konkret fungerer som strukturen i analysen. Ved at sammenholde informanternes forskellige udsagn indenfor samme tema, vil mønstre og tendenser komme til udtryk på samme måde, som afvigelser og differentieringer også ville kunne identificeres. Resultaterne af analysen vil efterfølgende blive sammenfattet og diskuteret med udgangspunkt i litteraturstudiet omkring retlig bevidsthed.

5.3 Repræsentativitet og Validitet

Denne undersøgelse tager afsæt i en postmodernistisk forståelsesramme frem for en positivistisk erkendelsesteori og en korrespondensteori om sandhed, som tidligere har gjort sig gældende inden for særligt naturvidenskaben (Kvale 2003: 233). Den moderate postmodernisme afviser, at der eksisterer en objektiv universel sandhed og accepterer i stedet tilstedeværelsen af specifikke, personlige og sociale former for sandhed med fokus på dagliglivet og den lokale fortælling. I denne form rekonceptualiseres reliabilitet, validitet og generaliserbarhed i former, der er relevante for interviewforskning (Kvale, 2003: 225). På baggrund af at kvalitative studier som oftest baserer sig på dybdegående studier af enkeltstående cases, er den traditionelt blevet betragtet som ude af stand til at producere generaliserbare resultater. Kvalitative studier er blevet anskuet som bedst egnet til at generere hypoteser om sammenhænge, der efterfølgende ville kunne testes ved hjælp af kvantitative studier (Kvale, 2008: 270 - 271). For at øge generaliserbarheden har jeg derfor gjort brug af den kvantitative metode. Det er dog med den erkendelse, at antallet samt en skævvridning i rekrutteringen af respondenter ikke er tilstrækkelig for at kunne tale om en statistisk generaliserbarhed. Derfor vil det være meningsfuldt at tage udgangspunkt i analytisk generalisering, som kræver indlevelse i det empiriske felt samt sensitivitet overfor data. Ved analytisk generalisering bliver data sammenholdt med teoretiske forudsigelser fra flere konkurrerende eller blot én enkelt teori. På den måde er det muligt at uddrage generelle træk i empirien (Yin 1989). Generaliseringer sker dermed i et samspil mellem induktion og deduktion og altså i en tæt kobling mellem empiri og teori.

Validiteten forsøger jeg at tilstræbe i en fortolkningsproces, der er valideret på forskellige niveauer. Først og fremmest i en teoretisk forstand, idet min teori giver mig hypoteser, begreber og perspektiver, hvormed jeg kan analysere og fortolke mit materiale. Validitet tilstræbes ligeledes i forbindelse med metodetriangulering, hvor de resultater, der fremanalyseres gennem de anvendte metoder, gensidigt kan supplere, udbygge og understøtte hinanden. Den kvantitative undersøgelse validerer jeg særligt i kraft af, at jeg gennemgående har tilstræbt at følge de procedurer og metodiske retningslinjer, der henvises til indenfor for den kvantitative videnskab. Samlet set anvendes validitet og reliabilitet gennem undersøgelsen i kraft af, at jeg på alle niveauer tilstræber en høj grad af gennemsigtighed i forhold til alle valg, der er truffet i forskningsprocessen.

6. Analyse

6.1 Familien

Familien er, ifølge Bourdieu, den mest naturlige af alle sociale kategorier og tager udgangspunkt i, at familiekategorien fungerer som et aktivt princip i agenternes habitus (Bourdieu 1997: 139). Familien betragtes i denne analyse som et felt, da forældrene fremstår som "subjekt" i en række sociale praksisser med hensyn til de valg, de træffer i forbindelse med deres børns trivsel, institution, skole, bopæl og samværsordning. For at kunne gøre rede for disse praksisser er det væsentligt at betragte familien som et felt, hvor der tages højde for, hvordan familiemedlemmernes indbyrdes styrkeforhold var strukturerede inden samlivsophør, da de altid vil være i spil i de kampe, der udkæmpes i familiefeltet (Bourdieu, 1997: 143).

6.1.1 De sociale positioner i familien

De mænd og kvinder som har deltaget i undersøgelsen har en gennemsnitsalder på 40 år for mænd og 39 år for kvinder (bilag 5). Uddannelsesmæssigt er der en større procentdel af kvinder (74 pct.) end mænd (47 pct.) som har en mellem eller lang videregående uddannelse, hvor det overvejende er flere mænd med en erhvervsuddannelse (36 pct.). Når der kigges på indkomst, er der i undersøgelsen en større procentdel af mændene, som har en højere årlig indkomst end kvinderne.

Tabel 5 – Uddannelse

	Folkeskolen (7 -10 års skolegang)	Almen gymnasial uddannelse (gymnasium, Hhx /Htx, HF)	Erhvervsuddannelse (Håndværker uddannelse, Hg, Efg)	Videregående uddannelse, kort eller mellemlang (1 - 4 år)	Lang videregående uddannelse (5 år og derover)	I alt
Q1: Mand (A)	7,87% 10	8,66% 11	36,22% 46	33,07% 42	14,17% 18	54,04% 127
Q1: Kvinde (B)	5,56% 6	9,26% 10	11,11% 12	52,78% 57	21,30% 23	45,96% 108
Respondenter i alt	16	21	58	99	41	235

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Tabel 6 - Indkomst

	0 - 149.999 kr.	150.000 - 249.999 kr.	250.000 - 399.999 kr.	400.000 - 600.000 kr.	600.000 + kr.	I alt
Q1: Mand (A)	6,30% 8	16,54% 21	36,22% 46	31,50% 40	9,45% 12	54,04% 127
Q1: Kvinde (B)	21,30% 23	40,74% 44	26,85% 29	9,26% 10	1,85% 2	45,96% 108
Respondenter i alt	31	65	75	50	14	235

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Samlivet med barnets mor eller far har i gennemsnit været i 7 år, hvor antallet af børn er 2 børn for såvel mænd og kvinder (bilag 6 & 7). I familien er det primært kvinderne, som planlægger husarbejdet og bruger mest tid på børnene (Tabel 7), hvor manden derimod er den økonomiske forsørger. En fordeling som der, ifølge begge køn, har været enighed om, da kvinden på daværende tidspunkt tog barselsorlov, var studerede eller arbejdssøgende.

Tabel 7 – Antal timer med barnet inden samlivsoophør

	1 - 3 timer i ugen	4 - 8 timer i ugen	9 - 15 timer i ugen	15 - 20 timer i ugen	21 - 30 timer i ugen	31 - 40 timer i ugen	41 - 50 timer i ugen	51 - 60 timer i ugen	61 - 70 timer i ugen	71 - 80 timer i ugen	80 +	Andet (angiv venligst)	I alt
Q1: Mand (A)	0,00% 0	1,57% 2	0,79% 1	0,00% 0	3,15% 4	3,15% 4	5,51% 7	14,17% 18	5,51% 7	7,09% 9	32,28% 41	26,77% 34	54,04% 127
Q1: Kvinde (B)	0,00% 0	0,00% 0	0,00% 0	0,93% 1	0,00% 0	0,93% 1	0,93% 1	1,85% 2	1,85% 2	2,78% 3	57,41% 62	33,33% 36	45,96% 108

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Selvom fædrene tidsmæssigt inden samlivsoophør bruger mindre tid sammen med barnet end moderen, opleves det af fædrene at omsorgen for barnet er ligelig fordelt mellem forældrene. Fædrene har særligt været meget aktive i børnepasning og omsorgen til barnet i de situationer, hvor forældrene har valgt at dele barselsorloven³, moderen ikke har haft overskud til at tage sig af barnet på grund af sygdom, depression eller at barnet er født med længerevarende livstruende sygdom. På trods af at fædrene oplever en ligelig fordeling af omsorgen for barnet, har fædrene, under samlivet med moderen, oplevet en manglende tillid fra barnets moder i forhold til at anerkende faderen som en tilstrækkelig

³ Der er 3 ud af 11 interviewede fædre som har delt barselsorloven med moderen.

omsorgsperson for barnet: *"Det var nok meget karakteristisk, at det var svært at komme til for moderen. Fx i spisesituationer osv. ville hun egentlig helst have, at jeg blandede mig uden om – så det var lidt svært at være far nogle gange"* (Transskribering, John; 137). Kvinderne derimod har en oplevelse af, at fædre kan have svært ved at læse og møde børnene i deres behov og ser sig selv i en rolle som den der opretholder en følelsesmæssig samhørighed og aktivt har et ønske om familiens eksistens og sikre dens interesse (Bourdieu, 1997: 139). Her siger Caroline:

Caroline: *"Jamen jeg har en eksmand som sejler, og det har han altid gjort, hvilket betyder at han har været væk og været hjemme og været væk og været hjemme. Det er jo i sig selv lidt et specielt samliv. Når han så var hjemme så var vi ikke gode til, at han var deltagende. Altså når man tænker på børnene, var det ikke der, hans interesse var. Han var mere den, som ordnede haven og sådan noget, så det med at hente børnene, det gjorde han ikke som sådan selv om han var hjemme"*

PM: *Så børnene var dit ansvarsområde?*

Caroline: *Ja de var 100 procent mit ansvar, og så gjorde han lidt med dem engang imellem. Og det har jeg haft det okay med"* (Transskribering, Caroline; 204).

Familien er, ifølge Bourdieu, et privilegium; et symbolsk privilegium, som er ensbetydende med at befinde sig inden for normen i overensstemmelse med normen (Bourdieu, 1997: 141). Med udgangspunkt i familiens interesse spiller forældrene ind med den kapitalform og kapitalvolumen, som de hver især har mest af. Moderens rolle i undersøgelsen er primært at skabe den følelsesmæssige samhørighed i familien og bringe den sociale kapital i spil, hvor faderen, som den primære forsørger i familien, bringer den økonomiske kapital i spil, hvor den materielle ramme omkring familien sikres.

6.1.2 Udfordringer i familielivet

Familielivet har dog været præget af udfordringer. Fædre har i familielivet primært oplevet dårlig kommunikation, sygdom, depression og utroskab fra moderens side, hvor mødre derimod oplever udfordringer som manglende tilstedeværelse af en far, manipulation og storforbrug af alkohol som udfordringer i familielivet. Udfordringerne er, ifølge fædre og mødre, forsøgt løst med henblik på at bevare familien, hvor det, at modtage hjælp til at løse udfordringerne inden samlivsophør, kun er sket i få tilfælde i form

af parterapi. Udfordringerne er overvejende holdt inden for familiens afgrænsede sociale univers. Ifølge Bourdieu foreligger, der i familien, en symbolsk grænse fra omverdenen, hvor det er muligt at opretholde det, som Bourdieu ville kalde for familiy privacy (Bourdieu, 1997: 135), og som Sara i nedenstående interview gengiver således:

PM: *"Kendte din familie til de forhold du boede under?"*

Sara: *"Nej det er ikke noget, jeg har fortalt. Prøv at tænk det er så pinligt, det er så mega pinligt at skulle fortælle, at min mand er fuld hver aften. Hvis jeg ringer eller skriver mail til min mand, så svarer han ikke. Man vil jo bare have, at alting er godt. Jeg postede også billeder på Facebook, at vi havde det godt – og det havde vi også, når han ikke var der"* (Transskribering, Sara: 222).

Håbet om det velfungerende familieliv og skammen omkring det familieliv, som ikke lykkedes, forbliver i familiens privacy, som er *"de private anliggendes hemmelige rum og den sikkerhedsvagt, der sørger for, at man ikke uden videre kan få indblik i, hvad der foregår omme bagved i bagbutikken (Backstage)"*, (Bourdieu, 1997: 135).

6.1.3 Når livsprojektet går i stykker

Overvejende gør det sig gældende, at det er kvinden, som forlader manden ved samlivsophør.

Tabel 8 - Var det dig eller din ægtefælle/ partner, der ønskede skilsmisse eller samlivsophør?

	Det var mig som ønskede skilsmisse/ samlivsophør	Det var min partner som ønskede skilsmisse / samlivsophør	Det var en fælles beslutning	I alt
Q1: Mand (A)	24,41% 31	55,12% 70	20,47% 26	54,04% 127
Q1: Kvinde (B)	72,22% 78	17,59% 19	10,19% 11	45,96% 108
Respondenter i alt	109	89	37	235

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Forskellen ligger i, at kvinderne i de kvalitative interviews, i en længere periode igennem forholdet, har forsøgt at arbejde med problematikkerne uden den store effekt. Kvinderne

har, inden samlivsbrud været i en overvejningsfase over en længere periode og har i afklaringsperioden søgt råd og vejledning ved venner, familier, offentlige institutioner eller gennem egenterapi: *"Jeg har savnet en farfigur og en manderolle for mine børn. Og jeg har haft svært ved at indse det. I mit hoved var det, at blive skilt, ikke nogen løsning, så jeg har bare arbejdet og arbejdet for at få det til at fungere - og måtte give op til sidst og sige, at det hverken var sundt for mig eller mine børn"* (Transskribering, Caroline: 204). Igennem råd og vejledning fra en psykolog eller krisecentre, bliver kvinderne ofte bevidstgjort i, at de lever med en mand, som har en manipulerende personlighed. Caroline siger:

"Så jeg gik til psykolog, hvor jeg lige pludselig kunne se nogle manipulationer, ligegyldighed og nogle træk, som jeg ikke havde kigget efter. Og da jeg først fik øje på dem, så kunne jeg ikke være i forholdet længere. Men jeg havde stadigvæk håbet og spurgte min mand, om han ville med i terapi og det ville han ikke. Men det, der er med den type mænd er jo, at de ofte ikke har noget ansvar. De har ikke del i det, og det er bare den anden, som har et problem. Han havde givet udtryk for, hvad det var der skulle til for at få det til at fungere. Men det havde jeg ikke opdaget, for han er enorm intelligent og sofistikeret og alle de der ting. Så det var årsagen til jeg gik" (Transskribering, Caroline: 204).

Mændene (55 pct.) oplever derimod at blive forladt, hvor det, i flere af de kvalitative interviews, fremgår, at familielivet stopper uden varsel *"Ja en dag hvor jeg kommer hjem fra praktik, er hun flyttet og taget hen på et sådan et krisecenter (...). Der lå bare et brev om, at hun var flyttet"* (Transskribering, Frederik: 116).

I de situationer hvor det ikke lykkedes at redde forholdet, og forældrene når til enighed om at gå fra hinanden, står mændene ofte med en oplevelse af afmagt uden mulighed for at *"fikse det"*: (...) *Jeg kunne ikke overskue det i forhold til mit barn. Jeg er selv skilsmissebarn, og det var det sidste, jeg ønskede for hende. Så jeg ville have gjort alt for at redde forholdet"* (Transskribering, John: 137). Udover egne erfaringer som skilsmissebarn opleves familiebruddet som værende et livsprojekt, der går i stykker, hvor såvel fædre som mødre oplever at få frataget det symbolske privilegium i at være en del af normen i overensstemmelse med normen.

6.2.1. Manglende enighed hos forældrene om bopæl og samværsordning

I de kvalitative interviews og kvantitative data fremgår det fælles for fædre og mødre, at forældreskabet har stor betydning (bilag 8). Begge forældre ønsker at give børnene den bedste opvækst med udgangspunkt i de opdragelsesværdier, som afspejler både forældrenes individuelle og klasserelaterede habitus. Jonas udtrykker det således:

”Vores forhold var sådan et lidt skævt forhold, hvor jeg sådan ressourcemæssigt, både økonomisk, psykisk og uddannelsesmæssigt havde overskuddet. Og kommer fra en veluddannet familie, hvor der generelt er et stort overskud og meget styr på tingene. Jeg har to veluddannede forældre, som begge er uddannet præster, hvor min mor har noget efteruddannelse i samtaleterapi, og det er nogle rimelig fornuftige mennesker. Så min baggrund for ligesom være forældre har været lidt stærkere end hendes. Hun kommer fra en lidt ramponeret familie med en storebror, som har været ude i en masse misbrugsproblemer og nogle forældre, der ikke rigtig har kunnet takle det rigtig godt (...) Så hendes baggrund kan man sige har på sin vis været dårligere. Uddannelsesmæssigt og alt mulig andet står hun heller ikke det samme sted” (Transskribering, Jonas: 145).

Ved skilsmisse eller samlivsophør fremgår det af empirien, at de fleste forældre fra en start er uenige omkring, barnets bopæls- og samværsordningen. Det er ikke i spørgsmålet omkring forældremyndighed at slaget tages, men derimod er det primært bopælsret og samværsordning, der har afgørende betydning: *”Jeg havde troet, da man i tidernes morgen lavede det her med fælles forældremyndighed, at det var den rigtige løsning, men det kan egentlig være lige meget, for det som er afgørende det er bopælsretten (...) samværsforælderen bliver bare sekundær”* (Transskribering, John: 144).

Dermed bliver bopælsretten sidestillet med en anerkendelse af den ene forælder. Bopælsforælderen som oftest er mødre får tildelt en mere fremtrædende og magtfuld position i forhold til de beslutninger, der skal træffes omkring barnet / børnene, set i relation til den forælder, der ”kun” er samværsforælder, som overvejende er fædre. Fædrenes tid med barnet bliver kraftigt reduceret (Tabel 9), og dermed oplever fædre sig sat ud på sidelinjen i barnets dagligdag.

Tabel 9 – Tid med barnet efter samlivsophør

	1 - 3 timer i ugen	4 - 8 timer i ugen	9 - 15 timer i ugen	15 - 20 timer i ugen	21 - 30 timer i ugen	31 - 40 timer i ugen	41 - 50 timer i ugen	51 - 60 timer i ugen	61 - 70 timer i ugen	71 - 80 timer i ugen	80 +	Andet (angiv venligst)	I alt
Q1: Mand (A)	7,09% 9	7,87% 10	7,09% 9	4,72% 6	8,66% 11	10,24% 13	7,87% 10	2,36% 3	1,57% 2	2,36% 3	8,66% 11	31,50% 40	54,04% 127
Q1: Kvinde (B)	0,00% 0	0,00% 0	0,93% 1	1,85% 2	0,00% 0	0,93% 1	0,93% 1	2,78% 3	4,63% 5	5,56% 6	40,74% 44	41,67% 45	45,96% 108
Respondenter i alt	9	10	10	8	11	14	11	6	7	9	55	85	235

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

I FN's børnekonvention står der blandt andet: *"at børn har ret til at blive beskyttet mod fysisk eller psykisk vold og mod at blive forsømt"* (FN's Børnekonvention). Selvom der, ud fra et lovgivningsperspektiv, er givet en overordnet definition på barnets tarv, er den vanskelig at konkretisere blandt forældrene. Forældrenes overordnede ramme for barnets tarv er ud fra et lovgivningsperspektiv, men forståelsen af barnets tarv, "hvornår barnet er forsømt", er med udgangspunkt i forældrenes habituelle og kulturelle opdragelsesværdier og bliver incitamentet for at søge bopælsretten, mere eller mindre samvær. Ib bemærker hertil:

Men de prøver selvfølgelig også grænser af, men sådan noget som at rydde op efter sig selv, det gør min datter allerede selvom hun kun er 7 år, men det er også noget jeg har opdraget dem til siden de var små. Hjemme hos deres mor fx får de penge for at gøre de huslige pligter, hvor jeg siger, det er en del af husets regler, der hjælper vi hinanden. Men jeg er blevet bonget for, at jeg er for kammeratlig (Transskribering, Ib: 135).

Barnets tarv er dog ikke altid det, som forældrene tager udgangspunkt i, når de forholder sig til hvilke incitament, den anden forælder har for at søge bopæl eller ændre samværsordningen. Som tidligere nævnt, er familien et privilegium; et symbolsk privilegium i forhold til normen og det at være i overensstemmelse med normen. Forældrene bringer i familielivet hver deres kapitaler i spil, som tilsammen udgør en helhed og familien. Ved et familiebrud mister forældrene helheden, samt privilegiet familie. Forældrenes forestilling om hinandens incitament for at søge om bopælsret eller ændring i samvær bliver dermed ikke med udgangspunkt i barnet, men mere med udgangspunkt i den kapitalform, som de hver især repræsenterer i familien. Med andre ord oplever fædre, at mødre ofte har et økonomisk incitament (en måde at bibeholde den økonomiske kapital), hvor mødre

oplever fædrenes incitament som et forsøg på at skade eller hævne sig over moderen (tabet af den sociale kapital).

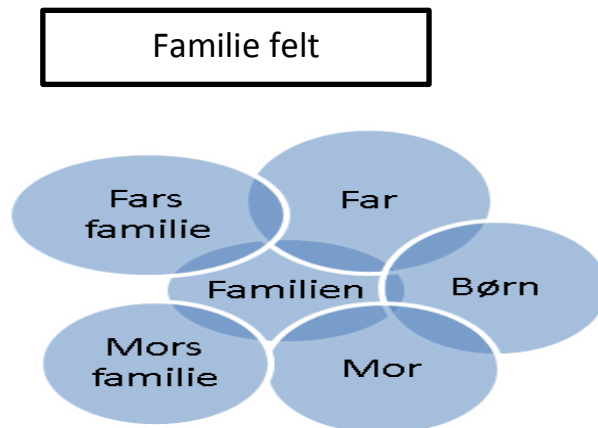
I de tilfælde hvor forældrene finder ud af en bopæls og samværsordning fra starten, er der taget udgangspunkt i det, som de har hørt andre gøre, fx hvor far har barnet hver anden weekend og betaler det cirkulærebestede børnebidrag. Uenigheden opstår, når den ene part ønsker ændring i samværsaftalen fx på grund af barnets manglende trivsel hos moderen. Ligeledes gør det sig i flere tilfælde gældende at der opstår uenighed mellem forældrene, når mor finder ny partner, flytter til anden kommune og derfor ønsker ændring i samværsordningen. Frederik bemærker hertil:

"(...)Jeg havde ham fast tre dage i ugen. Og det fungerede sådan i 4½ år (...) men så møder hun en ny mand, hvor de flytter ud på Amager, hvor de bor et par år, hvorefter de flytter til Høje Taastrup. I den anledning vil hun have lavet samværsaftalen om, sådan at min søn kun skal se sin far hver anden weekend. Det synes jeg er temmelig voldsomt, for han har været vant til at have det samvær, og det har fungeret i alt den tid hvor hun har flyttet rundt og haft travlt, og fået et barn til" (Transskribering, Frederik: 116).

6.3 Kontakten og samarbejdet med de offentlige institutioner

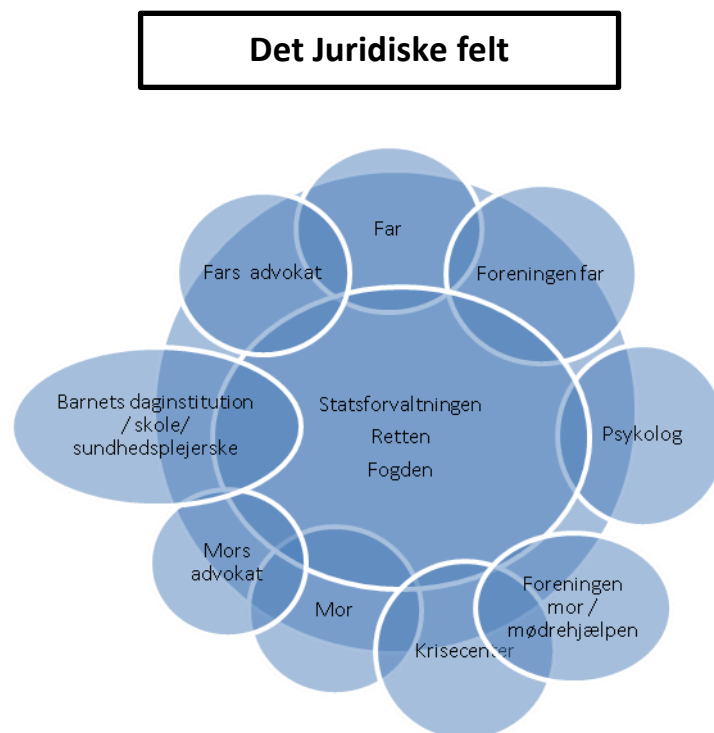
I de kvalitative interviews giver forældrene udtryk for, at kommunikationen mellem forældrene er kørt så meget i hårdknude, at de ikke kan blive enige om bopæl og samværsordning. Derfor vælger forældrene at tage kontakt til Statsforvaltningen, i håb om at få hjælp fra en tredje objektiv part for at finde en løsning. Dermed bevæger familien sig fra et familiefelt (figur 2) over i et felt, som jeg, i denne undersøgelse, vælger at kalde det juridiske felt (figur 3).

Figur 2 - Familiefelt

Kilde: Egen udarbejdelse

Figur 3 – Det juridiske felt

Kilde: Egen udarbejdelse

6.3.1 Den komplekse sag og det manglende tværfaglige samarbejde

I de sager hvor kompleksiteten af problemer mellem forældrene er høj, kan uenigheden om bopæl og samværsret strække sig over flere år med gentagende møder i Statsforvaltningen, samt inddragelse af flere offentlige institutioner. Foruden de aktører, som fremgår i tabel 10, kan der nævnes; retten, fogedretten, psykolog, sundhedsplejerske, krisecenteret og de frivillige foreninger.

Tabel 10 – Kontakt til offentlige aktører i forbindelse med barnets bopæl og samværsordning

	Statsforvaltningen	Advokat	Socialrådgiver	Politi	Skole	Daginstitutionen	I alt
Q1: Mand (A)	94,49% 120	63,78% 81	40,94% 52	26,77% 34	33,86% 43	43,31% 55	163,83% 385
Q1: Kvinde (B)	90,74% 98	67,59% 73	53,70% 58	36,11% 39	33,33% 36	52,78% 57	153,62% 361
Respondenter i alt	218	154	110	73	79	112	235

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Sagens kompleksitet og de mange professionelle aktører gør det uoverskueligt for såvel fædre som mødre at bevare et overblik. Der er en oplevelse af, at de offentlige institutioner ikke taler sammen, hvilket kan resultere i en rådgivning som er misvisende og stiller forældrene i en uheldig situation. Hertil bemærker Cecilie:

”Jeg fik at vide, at jeg bare skulle sende en ny ansøgning om ændring af samvær, og så skulle jeg bare lade være med at udlevere barnet (...) så sagde jeg, jamen så kommer jeg jo i fogedretten – hvor Statsforvaltningen siger – jamen det skal du ikke tage så tungt, for så længe jeg havde lavet en ansøgning til Statsforvaltningen, så ville fogedretten rette sig efter det - hvilket fogedretten overhovedet ikke gjorde. Så det endte med, jeg ved ikke hvor mange tusinde kroners dagsbøder og en tvangskendelse af udlevering af barnet” (Transskribering, Cecilie: 213).

Mødet med Statsforvaltningen og de mange involverede aktører koster ifølge begge forældre, masser af tid og kræfter, hvilket gør det svært at bevare overblikket omkring, hvad der vægtes i sagsbehandlingen af bopælsret og samværsordning.

6.3.2 Forventninger til Statsforvaltningen

Hos begge køn er der en forventning til et system, som forholder sig objektivt i sagen, ” *De skal ikke tillægge værdier, de skal tillægge fakta. Vores retssystem – skal ikke være tillagt værdier – jo måske i udformningen af loven, men i selve fortolkningen af loven skal der ikke være tillagt værdier. Det skal være fakta som afgør sagen. Vi kan ikke tillade os at lade følelser styre vores retssamfund. Og hvad er fakta så – er det at kvinder er bedre omsorgsgivere?*” (Transskribering, Jørgen: 162). Begge køn har en forventning til, at de hos Statsforvaltningen kan få hjælp til deres manglende kommunikation og samarbejde, med henblik på at finde en løsning som er i barnets tarv. På trods af, at flere af de interviewede har hørt om de negative historier i forhold til mødet med Statsforvaltningen, er der en tro og et håb om at møde et system, som kan være en hjælp. Dette er desværre ikke den oplevelse, fædre eller mødre har efter at have været i kontakt med de offentlige institutioner, som særligt omfatter Statsforvaltningen. Oplevelsen af samarbejdet med Statsforvaltningen er overvejende negativt (Tabel 11).

Tabel 11 - Samarbejdet med de offentlige institutioner

	Meget positivt	Positivt	Hverken positivt eller negativt	Negativ	Meget negativ	I alt
Q1: Mand (A)	3,15% 4	3,94% 5	18,11% 23	23,62% 30	51,18% 65	54,04% 127
Q1: Kvinde (B)	5,56% 6	12,96% 14	22,22% 24	24,07% 26	35,19% 38	45,96% 108
Respondenter i alt	10	19	47	56	103	235

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Den negative oplevelse af samarbejdet med Statsforvaltningen er særlig signifikant hos fædrene mellem 30 og 39 år, med en mellem eller længerevarende uddannelse og en årsindkomst på mellem 250.000 og 400.000 kr. (Bilag 9).

I såvel de kvantitative data som kvalitative interviews opleves der ikke en brobygning mellem forældrene, som har til hensigt at forbedre kommunikationen og samarbejdet. Her siger John: ”*Jeg kan bare huske, at jeg kørte derfra og tænkte, at der ikke var sket noget godt for vores samarbejde (...)* Det værste er faktisk, at moderen til ens barn bliver den værste

ffjende i forhold til at vurdere, at man ikke kan tage vare på sit eget barn og det er jo frygteligt i virkeligheden, for hvordan løser jeg det” (Transskribering, John: 144).

I mødet med Statsforvaltningen bliver fædre og mødres position defineret i relation til hinanden, hvor de, i kraft af de relationelle egenskaber, de besidder, kan positionere sig tæt på eller langt fra, over eller under hinanden på akserne af kapitalformer og kapitalvolumen, der systematiserer det sociale rum (Bourdieu, 1997, 23 - 26). Kontakten og samarbejdet med Statsforvaltningen kan derfor sammenlignes med et spil. Fædre og mødre deltager nødvendigvis ikke kun i overensstemmelse og accept med det juridiske felts spilleregler, men ligeledes med henblik på at ændre den relative værdi af kapitalformer ved hjælp af strategier, der sigter på at devaluere eller miskreditere den form for kapital, som den anden forælder har mest af, samt opprioritere den kapitalform, som de selv har mest af (Bourdieu, 1996: 87).

6.3.3 Gode samarbejdsevner som en forudsætning

Samarbejdsevnen opleves af forældrene som en afgørende kompetence i sagsbehandlingen af bopælsret og samværsordning. Definitionen af det gode samarbejde er dog temmelig uklar, særligt for fædrene, hvor der ligeledes opleves en manglende rådgivning og vejledning fra Statsforvaltningen omkring det gode samarbejde. Ib siger:

Ib: ” Da jeg blev spurgt af dem, hvad jeg kunne gøre for at forbedre det samarbejde, sagde jeg, det ved jeg ikke, for jeg har forsøgt alt. Jeg har forsøgt konfliktmægling og rådgivning fra en børnesagkyndig, og det siger hun nej til. Det eneste jeg mangler, det er, når hun siger ”hop” så skal jeg bare spørge, hvor højt skal jeg hoppe.

PM: *Så samarbejde går ud på, at den ene udstikker en ordre og den anden skal udføre det?*

Ib: Ja det var det, jeg fik at vide af kommunen – at ved tøj fx der skulle jeg bare købe mit eget tøj, for så lavede jeg ikke konflikt der. Men I må have mig undskyldt men jeg betaler 2500 i mdr. til vores børn så er det ikke meningen, at jeg også skal ud og købe tøj. Dermed ikke sagt at jeg ikke gjorde det, for det gjorde jeg, men alt det brugte tøj som jeg fik med hjem, når børnene var her, var strømpebukser med hul i og underbukser som var for små og sådan nogle ting, og det sender jeg bare ikke mine børn af sted i. Så der fik jeg bare at vide; så køb dit tøj selv, for så er der ikke problemer, hvor jeg sagde; Jamen i må have nogle forslag til, hvad jeg kan gøre – men det kunne de ikke udtale sig om – altså når jeg direkte spørger til,

hvad kan jeg gøre for at mit samarbejde med moderen bliver bedre – er svaret bare, det kan de ikke udtale sig om” (Transskribering, lb: 133 -134).

Den sociale kapital tillægges i Statsforvaltningen en højere værdi end økonomisk kapital, hvor volumen af økonomisk kapital kan være medvirkende til at akkumulere social kapital. Med andre ord bliver Ib vejledt til at bringe den økonomiske kapital i spil, med mulighed for at akkumulere social kapital herunder; at fremstå samarbejdsvillig. Vigtigheden i at fremstå som den ansvarlige og samarbejdsvillige forældre er medvirkende til, at såvel fædre som mødre finder det vigtigt at kunne dokumentere egen ansvarlighed og den anden forældres uansvarlighed. Dokumentationen bliver ofte gjort ved at filme eller optage den andens hente/ bringe situationer, samtaler med sagsbehandlere eller med andre professionelle aktører.

I et forsøg på at fremstå som forælderen med de gode samarbejdsevner gøres der derfor brug af handlingsstrategier, der devaluerer den kapitalform, som den anden part har mest af ved at fremhæve de mangler, der kan være fx i forhold til kulturel kapital (Tabel 12).

I Ib's situation vil det betyde, at selvom han har en høj økonomisk kapital, vil kapitalvolumen kunne blive devalueret igennem de andre kapitalformer, ved at fremhæve fx manglende uddannelse og tidligere straffet (Transskription, lb: 129), hvilket kan have en effekt på den samlede mængde kapital, som der i det juridiske felt bedømmes ud fra.

Tabel 12 illustrerer i denne sammenhæng den kapital samt devaluering af kapital, som fædre og mødre oplever, som værende afgørende for sagsbehandlingen.

Tablet 12 – Kapital og devalueret kapital

Samlede mængde kapital

Økonomisk kapital	Økonomisk kapital (Devalueret)	Kulturel kapital	Kulturel kapital (Devalueret)	Social kapital	Social kapital (Devalueret)
Økonomisk stabiliret Har fast arbejde Har fast bolig	På kontanthjælp Arbejdløs Flytter ofte	Højt uddannelsesniveau Høj social position i form af beskæftigelsestrel Velformulerende skriftlig og mundtlig Beklædning – skjorte Udviser positive følelser	Ingen uddannelse Taler ikke det danske sprog eller er dårlig til at udtrykke sig	God til at samarbejde Stort antal timeforbrug med barnet	Ikke samarbejdsvillig Fx ikke at udlevere barnet eller komme til møderne i statsforvaltningen Bruger ikke særlig meget tid sammen med barnet Kan ikke læse barnets behov Manglende eller dårligt netværk
			Udviser negative følelser	Vil bortføre barnet, (Fædre med anden baggrund en dansk)	Befinder sig i grupper der er rockerrelateret eller islamistiske

Kilde: Egen udarbejdelse

Fædre og mødres samarbejdsevne bliver derved påvirket af at tilegne sig anerkendelsen som den "gode forælder", hvor det, som tidligere var familiens privacy, "det hemmelige rum", med ét bliver inddraget i det juridiske felt i et forsøg på at devaluere den andens kapitalvolumen. Her siger John:

" (...)Og vi bliver indkaldt igen, og der har min eks skrevet et langt brev, hvor hun kommer med beskyldninger omkring misbrug og vold, grænseoverskridende adfærd. Jeg læser det og tænker: Det her er simpelthen løgn. Noget af det vidste jeg jo godt, hvor det kom fra, men det var stærkt overdrevet, og noget af det var også usandt. Og jeg tænkte; Det her kommer hun jo heldigvis ikke langt med, for det kan jeg jo modbevise, at det ikke er sandt. Men der tog jeg fejl" (Transskribering, John:138 - 139)

Fædre og mødres samarbejdsevne bliver derved svære at vurdere, taget i betragtning af, at forældrene positionerer sig i relation til hinanden og begge har noget at miste i kampen om anerkendelsen som den gode forælder og retten til bopæl eller mere samvær. Forældrenes manglende oplevelse af tillid til hinanden og de offentlige institutioner anses som værende et paradoks set i lyset af, at tillid er et mål for den sociale kapital og for den abstrakte evne til at samarbejde frivilligt i grupper (Svendsen & Svendsen, 2006: 62).

6.3.4 Sagsbehandlingen

Tiden er en faktor, som går igen i alle interviews. Det opleves af begge forældre, at sagsbehandlingen tager uendelig lang tid, og såvel fædre som mødre oplever den lange ventetid som en stor stressfaktor: *"Det var fire måneder i helvede – jeg kunne dårligt nok passe mit arbejde og når jeg kom hjem, begyndte jeg bare at græde og kunne næsten ikke hænge sammen"* (Transskribering, Deniz: 105). Forældrene oplever at befinde sig i et vakuum af uvished i forhold til deres forældrerolle og deres børns fremtid.

I Statsforvaltningen oplever forældrene ofte, at der hos medarbejderne er manglende tid til at sætte sig ordentligt ind i sagen. Her siger Sebastian:

"Anden gang vi kommer i Statsforvaltningen, skal vi sidde og vente 45 minutter ekstra, da hende juristen, som skulle tage vores sag, sad i møde. Så var der en anden, der skulle træde til, og det gik rigtig dårligt. For det første havde hun ikke læst papirerne – for hun havde bare kigget og sagt; Det er en bopælssag, den tager jeg – men hvis hun havde sat sig lidt ind i sagen, så ville hun vide at det ikke kun var en bopælssag" (Transskribering, Sebastian: 190).

Det opleves af begge forældre, at der i sagsbehandlingen ofte er en manglende respekt omkring sagen. Sagen bliver set på ud fra et juridisk løsningsorienteret perspektiv, hvor forældrene skal puttes i et skema, som der kan handles ud fra. Udfordringen ved et sådant skema er, ifølge mødrene, at det tager udgangspunkt i almindelige skilsmissefamilier, procedurer og jura, hvor tiden til at fortælle om de bagvedliggende faktorer for samlivsbrud og bekymringer ikke er tilstede.

6.3.4 Når sagen er afgjort på forhånd

Tilfredsheden med bopæls- eller samværsordning er overvejende negativ. Over halvdelen af fædrene er utilfredse med bopæl og samværsordning, hvor mødrene primært er meget utilfredse med udfaldet af den samværsordning, som faderen har fået tildelt.

Tabel 13 - Tilfredshed med samværsordning

	I høj grad	I nogen grad	Slet ikke	I alt
Q1: Mand (A)	10,24% 13	30,71% 39	59,06% 75	54,04% 127
Q1: Kvinde (B)	28,70% 31	25,93% 28	45,37% 49	45,96% 108
Respondenter i alt	44	67	124	235

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Tabel 14 – Tilfredshed med bopælsordning

	I høj grad	I nogen grad	Nej, slet ikke	I alt
Q1: Mand (A)	13,39% 17	20,47% 26	66,14% 84	54,04% 127
Q1: Kvinde (B)	75,00% 81	8,33% 9	16,67% 18	45,96% 108
Respondenter i alt	98	35	102	235

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Oplevelsen af at blive mødt som ligeværdige forældre forekommer kun i sjældne tilfælde hos fædrene. Fædrene oplever at blive mødt af et system, hvor de betragtes som en sekundær forælder, og tilgangen er: "(...)Goddag mor – og nåh ja hej far du er her for resten også " (Transskribering, Jonas: 147). Fædrene oplever at blive mødt af et system, som er domineret af kvinder og hvor udgangspunktet er en stereotyp forestilling af "at kvinden partout har

retten til at have et tættere bånd til barnet, fordi hun har båret det i ni måneder”

(Transskribering, Phillip: 179). Med andre ord vil mor, ifølge de adspurgte fædre, altid være foran på point, også selvom det primært er far, der har taget sig af barnet efter fødslen: *”Jeg har om nogen kæmpet for den dreng, da han var syg, og hun tog følelsesmæssig afstand - hvis det er ingenting, fordi jeg er mand, hvad har jeg så? Ingenting”* (Transskribering, Phillip: 184).

6.3.5 Favorisering af køn i sagsbehandlingen og lovgivningen

Sammenlignet med mødrene oplever fædrene (80 pct.) i højere grad, at der sker en favorisering af kvinderne i sagsbehandlingen og lovgivningen (Tabel 15 & 16), hvor sagen på baggrund af favoriseringen, ifølge fædrene, i mange tilfælde, er afgjort på forhånd: *”Jeg føler som mand, at jeg lige så godt kunne have blevet væk, for det havde ikke gjort nogen forskel”*(Transskribering, Jørgen: 159).

Tabel 15 - Favorisering af sagsbehandlingen

	Nej	Kvinder bliver meget favoriseret	Kvinder bliver lidt favoriseret	Mænd bliver meget favoriseret	Mænd bliver lidt favoriseret	I alt
Q1: Mand (A)	7,87% 10	79,53% 101	9,45% 12	2,36% 3	0,79% 1	54,04% 127
Q1: Kvinde (B)	50,00% 54	1,85% 2	2,78% 3	36,11% 39	9,26% 10	45,96% 108
Respondenter i alt	64	103	15	42	11	235

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Tabel 16 – Favorisering af lovgivningen

	Nej	Kvinder bliver meget favoriseret	Kvinder bliver lidt favoriseret	Mænd bliver meget favoriseret	Mænd bliver lidt favoriseret	I alt
Q1: Mand (A)	8,66% 11	80,31% 102	9,45% 12	1,57% 2	0,00% 0	54,04% 127
Q1: Kvinde (B)	50,93% 55	3,70% 4	8,33% 9	27,78% 30	9,26% 10	45,96% 108
Respondenter i alt	66	106	21	32	10	235

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

I alle interviews fremgår det, at fædre ofte skal argumentere for hvorfor de vil have bopælsretten eller mere samvær, hvor mødre i stedet skal argumentere for, hvorfor faderen til barnet skal have begrænset, overvåget eller ingen samvær. I de tilfælde hvor faderen har fået tilkendt bopælsretten, oplever faderen, at de offentlige institutioner anerkender faderen som noget særligt / ekstra ordinært, fordi han kan tage vare på sine børn. Her bemærker Sebastian:

"Jeg synes ikke at jeg har givet noget ekstra, for at skulle bevise systemet. Men alligevel, har jeg skulle stå til regnskab for, at jeg er en mand og faktisk fået rigtig meget ros – hvor jeg næsten har tænkt, at det er for meget fordi de ikke er så vandt til at se en mand i min alder tage vare på to børn. Men lige meget hvad, havde jeg gjort det sådan – uanset køn. Men jeg tænker ikke, at jeg har skullet give noget ekstra – men jeg kan godt høre, at de ikke er vandt til at det er far der siger de ting. Men det er da dejligt at blive bekræftet i, at jeg gør det godt nok" (Transskribering, Sebastian: 197).

Der er primært to faktorer, som går igen hos de adspurgte fædre, når der spørges til oplevelsen af favorisering af køn i lovgivningen:

1. Favoriseringen sker ikke nødvendigvis på grund af det, som står i loven, men nærmere i fortolkningen af loven: *"Hvis man læser lovteksten, så burde det her jo ikke kunne ske (...) Den tolkes ikke som den står, for hvis man læser teksten, så er det jo rigtig meget delt over den forælder, som kan tage sig bedst af barnet – og det er jo her, det bliver en vurderingssag"* (Transskribering, Jonas: 149).
2. Favorisering af køn i det omfang at bopælsretten i langt de fleste sager bliver tilkendt mødre, hvilket betyder, at det opleves, at bopælsforælderen har mere beslutningskompetence i forhold til barnet, samt økonomisk får tildelt børnepenge fra det offentlige, børnebidrag fra faderen, tilskud til daginstitution og boligstøtte.

76 procent af fædre og 70 procent af mødre har i deres samarbejde og kontakten til de offentlige institutioner fået mindre tillid til de offentlige institutioner. Særligt fædre mellem 30 og 39 år, med en mellem lang eller lang uddannelse, oplever mindre tillid og er slet ikke tilfreds med bopæls og samværs ordning (Bilag 11 & 12). De kvalitative interviews peger på, at det primært er en manglende tillid til Statsforvaltningen, der er gældende. Forældrene oplever at blive mødt af et system, hvor loven udmøntes efter personlige skøn, manglende

viden omkring højkonfliktsager og manglende tid til at de professionelle kan give en ordentlig sagsbehandling.

6.4 Strategi for at opnå anerkendelse som forælder

I det juridiske felt handler, det for forælderen om at fremstå som den gode forælder, hvor anerkendelse udløser en "præmie" i form af bopælsret eller ændring af samværsordning. Forældrene bringer i den forbindelse deres sociale position, kapitalsammensætning og kapitalvolumen i spil, hvor handlingsstrategierne udfolder sig inden for de rammer, som de er bekendt med. De habituelle dispositioner afgrænser således forældrenes handlingsstrategier og kapitalsammensætninger og medfører, at nogle strategier ifølge forældrene, virker mere efterstræbelsesværdige end andre (Bourdieu, 1996: 84 - 89).

6.4.1 At møde op i sit stiveste pus

Til spørgsmålet om hvorvidt forældrene gør sig nogle særlige overvejelser i forhold til deres handlinger inden mødet i Statsforvaltningen, har særligt fædrene en oplevelse af at skulle til en form for eksamen. Jonas siger:

"Jamen altså – som mand er det næsten som skulle til en eksamen. Man har desværre ikke nogen indflydelse på hvornår på dagen, det skal ske. Men man kan være helt sikker på, at det er ligesom en hel arbejdsdag, hvor man bare tager fri uanset hvornår, man skal derud - for man skal virkelig bare stille op. Man føler, at man skal stille op i sit stiveste pus, havde jeg nær sagt (...) og de par gange hvor jeg har været der, har jeg flere aftener inden forberedt mig og gjort klar og skrevet notater og tjekket i mappen, om det hele nu sidder der, og om den er opdateret osv. (...) der er ekstra fokus på, at der ikke skal være det, man kan sætte en finger på" (Transskribering, Jonas: 149).

Handlingsstrategierne tager udgangspunkt i at fremstå på bedst mulig vis, hvor der forsøges at øge den kulturelle kapital igennem tilegnelse af viden, påklædning og de sproglige formuleringer. Ib siger:

Ib: "(...) Jeg er ufaglært, men har godt nok mit eget firma. Tidligere straffet. Før hen var jeg jo kort klippet – nu har jeg fået hår på hovedet, fordi vi er begyndt at komme i Statsforvaltningen. Jeg har skjorte på når jeg er i retten, så man ikke kan se mine tatoveringer. Jeg er ikke noget stort brød, men går ikke i tøj som en på 38, men jeg kan godt finde på at have baggybukser på og hættetrøje - men det tøj har jeg ikke på, når jeg er i

retten. Jeg tager noget tøj på, som viser noget andet end det tøj, som jeg normalt går i". Min eks er en sød og køn pige, og man falder for hende, så kan hun sidde der, og selvom hun lyver, så tror man på hende. Og det er lige meget hvem fanden, det er – hun er en genial sælger for at sige det rent ud. For hun kan virkelig sælge sand i Sahara.

PM: Så hun er god til at formulere sig mundtligt?

Ib: *Ja det er hun rigtig god til, og det er jeg ikke så god til. Jeg har det med at snakke, og tænker ikke så meget – jeg snakker bare, og så er det jo mine følelser der kommer ud"*
(Transskribering, Ib: 129).

At være sprogligt velformuleret opleves af såvel fædre som mødre at have en særlig positiv værdi i forhold til den måde, hvorpå de bliver mødt på af medarbejderne i de offentlige institutioner. Selvom Statsforvaltningen opsøges med henblik på at skabe bedre betingelser for samarbejde, er den på én og samme tid ligeledes medvirkende til at skabe et dominansforhold, fordi nogle grupper har lettere ved at leve op til Statsforvaltningens standarder end andre. Jørgen udtaler:

"Der sad vi så på hendes kontor, og der sagde hun, at jeg skulle skrive under på samværsaftalen, og det ville jeg ikke. Hvor hun sagde, jamen det, er det som er taget til referat, hvor jeg sagde, ja det er rigtig, at det er taget til referat, men så vil jeg have lavet et uenighedsreferat. Jeg ringede til min advokat i middagspausen, som sagde til mig, at jeg ikke skulle skrive under på noget, og han forklarede, at hvis hun havde sagt det, så skulle jeg bede hende kontakte min advokat. Jeg gik tilbage til hende og sagde, at det som du ber mig om, det vil min advokat gerne diskutere med dig. Hvor hun sagde, at sådan hang tingene ikke sammen, så nu var det sådan her" (Transskribering, Jørgen: 160)

Udbredelsen af de standarder, som opleves i Statsforvaltningen afspejler en kraftig koncentration af kulturel og symbolsk kapital af en anerkendt autoritet. Statsforvaltningen optræder både objektivt, i form af specifikke strukturer og mekanismer, og subjektivt, i form af mentale strukturer og skemaer for, hvordan verden skal opfattes og forstås (Bourdieu, 1997: 104). Cecilie siger:

Cecilie: (...) *"Når man er to universitetsuddannede, mig med godt job og min eks uden job, men stadig med en universitetsuddannelse, så krakelerer billedet hos medarbejderne i*

Statsforvaltningen på en eller anden måde – eller vi passer ikke ind i det billede, som man har af en voldsramt familie. Og det er den, jeg frygter, vi rammer ind i. Man tillægger folk, der er godt uddannet flere ressourcer og bedre samarbejdsevner (Transskribering: 216).

Set i lyset heraf opleves det, at være højtuddannet og sprogligt velformuleret, som en særlig ressource som i det juridiske felt, giver en øget kapitalvolumen. Højtuddannede tillægges automatisk ressourceegenskaber som gode samarbejdsevner, mental sundhed og orden i økonomien.

6.4.2 At tilpasse sig spillet

Ethvert felt har ifølge Bourdieu sin særlige doxa, sin egen common sense – forestillinger om hvad der er ret og uret, normalt og unormalt, kvalificerende og diskvalificerende. Fædre og mødre oplever det juridiske felt som uigennemskueligt i forhold til, hvilken adfærd eller kapitalformer der anerkendes samt hvilke spilleregler, der gælder for feltet. Her siger John:

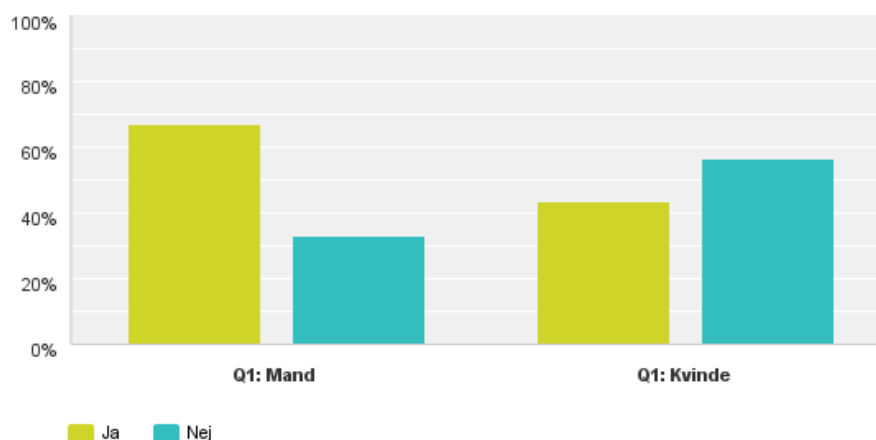
”Jeg blev banket på plads – jeg fik i virkeligheden at vide, nu holder du kæft, og så gør du, hvad du får besked på. Hvis du ikke gør det, så tager vi barnet med det samme (...) Og jeg kommer ikke derned igen uden at have en advokat med, jeg ved ikke hvordan deres system fungerer. Jeg forstår det ikke, og jeg kan ikke gennemskue det. Og min oplevelse at kunne være far for mit barn er taget fra mig” (Transskribering, John: 140)

Det manglende overblik og en erkendelse af at forældrene møder et system, som de ikke helt forstår, er medvirkende til, at over halvdelen af forældrene i undersøgelsen har kontaktet en advokat (Tabel 10). Advokaten bliver en kobling til det juridiske felts spilleregler og bliver den, som kan bevare overblikket i et felt, som forældrene ikke forstår: *”Jamen første gang var jeg ked af det og det, var der, hun truede mig hende juristen.*

Socialrådgiveren har rådgivet mig til at være meget meget stille og rolig, og det har advokaten også rådet mig til. Og han har også fortalt mig, hvordan loven hænger sammen” (Transskribering, Sara: 228). Igennem advokaten forsøger fædre og mødre at kvalificere sig og blive indviet i det juridiske felts forestillinger og distinktioner.

Udover at bruge advokaten i forhold til at tilegne sig viden omkring det juridiske felt, gør fædre og mødre ligeledes brug af frivillige organisationer. I undersøgelsen har 67 procent af fædre og 44 procent af mødre gjort brug af frivillige organisationer (Tabel 17).

Tabel 17 – Kontakt med frivillige foreninger

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Fædrene har primært gjort brug af Foreningen Far, hvor mødrene primært har gjort brug af Mødrehjælpen og Foreningen for voldsramte kvinder. Brugen af de frivillige organisationer har, for begge køn, været i form af at søge råd og vejledning, juridisk som økonomisk, men også at benytte sig af et forum, hvor der udveksles erfaringer, og hvor man som forælder kan få støtte og opbakning fra andre, som selv står eller har stået i samme situation.

6.4.3 Det positive møde med offentlige institutioner

Den gode sagsbehandling

I de sager hvor sagsbehandlingen i Statsforvaltningen opleves som god, og hvor der er kommet mere tillid til de offentlige institutioner, fremstår juristen som en erfaren mødeleder, hvor rammen for mødet bliver skitseret:

”Anden gang fik vi heldigvis en anden – en mand, som var ældre og havde noget erfaring – og der fik vi lavet en aftale (...) Han tog udgangspunkt i barnet, og det sagde han også. Han var ligeledes en meget tydelig mødeleder, meget firkantet så der ikke kunne opstå nogle misforståelser – og det virkede” (Transskribering, Phillip: 182).

Ligeledes har det stor betydning, at forældrene tildeles tiden til at fortælle deres version af sagen, da det giver dem en oplevelse af at blive hørt og være i kontakt med en professionel, som tager sig tiden til at sætte sig ordentligt ind i sagen, og derfor har et godt udgangspunkt at agere ud fra i forhold til forældrenes tildeling af bopæls eller samværsordning.

Den uventede hjælp

Kontakten til daginstitutionen og skolen opleves som værende god, når der er mulighed for at få råd og vejledning både i forhold til forælderrollen, men også igennem den tilknyttede socialrådgiver i dagtilbuddet. En af de interviewede mødre har ligeledes oplevet skolen som en uventet, men meget betydningsfuld hjælp og brobygger i forhold til forældrenes samarbejde omkring barnet:

”Det kan godt være, at det er fordi, jeg har den fulde forældremyndighed, men der er ingen, som på noget tidspunkt har taget sig af ham. Det har været børnene som har fået noget støtte, jeg har fået støtte til at finde ud, af hvordan jeg kunne arbejde med børnene – det som var svært for dem, og det som var svært for mig. Men han har ikke på tidspunkt fået noget tilbud om at få hjælp til de ting, som var svære for ham, eller hjælpe ham til at forstå det, som skete. Det er meget min ene søns skole, som har taget kontakten til ham, hvor han også derigennem har fået tilbudt psykolog. Det har der ikke været noget af hverken ved Statsforvaltningen eller kommunen” (Transskribering, Alberte: 199).

7. Sammenfatning og diskussion

I dette afsnit vil jeg sammenfatte og diskutere; 1) hvordan fortællinger konstrueret af de offentlige institutioners aktører influerer fædrenes oplevelse, 2) Betydning af skema, procedurer og ressourcer i relation til fædrenes oplevelse af egen status som "bopæls- eller samværsforælder" og 3) Den rolle den sociale kontekst har i forhold til fædrenes retlige bevidsthed samt hvilken effekt, det har på deres handlingsstrategier.

Forældrene som har deltaget i undersøgelsen har en gennemsnitsalder på 40 år for mænd og 39 år for kvinder. Uddannelsesmæssigt er procentdelen af kvinder med en mellemlang eller lang videregående uddannelse højere end mænd, som primært er erhvervsuddannede, men med en højere indkomst end kvinderne.

Familielivet har gennemsnitlig været i 7 år, hvor antallet af børn er to børn for både mænd og kvinder. Familien anses som normen og som det, at være en del af normen, hvor forældrene hver især bringer den kapitalform- og volume, som de har mest af ind i familielivet.

Moderens rolle i undersøgelsen er primært at skabe den følelsesmæssige samhørighed i familien og bringe den sociale kapital i spil, hvor faderen, som den primære forsørger i familien bringer den økonomiske kapital i spil og derigennem sikrer den materielle ramme omkring familien.

Familielivet har, ifølge begge forældre, været præget af udfordringer såsom; dårlig kommunikation, kulturel forskellighed, sygdom, depression, utroskab, misbrug og vold. Her oplever kvinderne udfordringerne i familielivet som værende mere tungtvejende end mændene, der udtrykker en tro på, at de som familie nok skal komme igennem udfordringerne. Udfordringerne er overvejende holdt inden for familiens afgrænsede sociale univers, hvor det er muligt at opretholde det, som Bourdieu ville kalde for familie privacy.

Efter familiebruddet fremgår det i undersøgelsen, at der blandt forældrene er stor uenighed omkring barnets bopæl og samværsordning. Kontakten tages derfor til Statsforvaltning i håb om at få hjælp fra en tredje og objektiv part. Inden mødet med det juridiske system hersker der, for forældrene, en tro på at der igennem retsnormens handlingsanvisninger opstår en rettesnor, hvor rettigheder bliver dokumenteret og efterfølgende er medvirkende til, at alle parter udviser en pålidelig og forventelig handling. Handlingsanvisningerne tager udgangspunkt i det juridiske felts kategorisering af forældrene som værende "bopæls- eller

samværsforælder”, hvor de institutionelle aktører, i deres interaktion med fædrene, vil bestræbe sig på at definere hvorvidt faderen eller moderen kan og skal agere som bopæl- eller samværsforælder.

I Statsforvaltningen møder to felter hinanden – det juridiske felt, hvor det er reglerne, der er udgangspunktet, og familiefeltet, som er den verden, forældrene befinder sig i. I den juridiske kontekst transformeres en bopæl- og samværs sag sig fra at være et socialt problem til at blive et retsligt problem, hvor juristens opgave bliver at relatere individuelle problemer til retlige termer. I en retlig, kontekst, handler det derfor om at få defineret et problem i retlige termer, hvor en bopæls- og samværs sag rækker over mangeartede problematikker. Processen foregår som en slags ”*story telling*” mellem juristen og forælderen i et forsøg på at skabe en tilfredsstillende gengivelse af forældrenes karakteristiske verden – som både de og juristen kan definere som værende ”virkelig” (Felstiner et al, 1992: 1455). Defineringen sker med henblik på at blive afklaret omkring ”hvad der ønskes, at komme ud af sagen” samt indikere, hvordan retfærdigheden og forhandlingen mellem de retslige professionelle kan ske i praksis. *Story telling* kommer dog til at bære præg af begge forældres forsøg på at fremstå som forælderen med de gode samarbejdsevner som, ifølge forældrene, er herudfra, de bedømmes. Forældrene gør derfor brug af handlingsstrategier, der devaluerer den kapitalform, som den anden part har mest af ved at fremhæve de mangler, der kan være fx i forhold til kulturel kapital. Fædre og mødres samarbejdsevne bliver derved svær at vurdere taget i betragtning af, at forældrene positionerer sig i relation til hinanden og Statsforvaltningen, hvor de begge har noget at miste i kampen om anerkendelsen som den gode forælder og retten til bopæl eller mere samvær. Forældrenes manglende tillid til hinanden og til de offentlige institutioner kan opleves som en manglende kulturel forståelse af det juridiske felt og de retlige termer. For at tilegne sig en forståelse og viden omkring det juridiske felt gøres der brug af advokater og de frivillige organisationer, som har til hensigt at fungere som en kobling til det juridiske felt, og et forsøg på at tilegne sig en forståelse af det juridiske felts spilleregler og sprog. Inddragelse af nye aktører, der ligeledes skal positionere sig selv i forhold til det overordnede felt, er ikke nødvendigvis mere tillidsskabende, hvilket derfor må anses som værende et paradoks, set i lyset af at tillid er et mål for den sociale kapital og evnen til at samarbejde (Svendsen & Svendsen, 2006: 62). Derfor vil oplevelsen af interaktionen og processen i de fleste tilfælde heller ikke bære præg af *story telling*, da ingen

af parterne oplever en tilfredsstillende gengivelse af den karakteristiske verden, som anerkendes som værende "virkelig" (Engel, 1993: 790). Sagsbehandlingen i Statsforvaltningen opleves at bære præg af at være en proces, hvor der er et klart formål med hvert spørgsmål samt benytte kontrolteknikker i forhold til at "styre forældrene" (Conley et al, 1978). Fædrene oplever, i den forbindelse, at deres fortælling i Statsforvaltningen ikke anses for at have den samme legitimitet som mødrene, da definitionen af bopælsforælder er bundet op på en kraftig kulturel og symbolsk kapital, hvor Staten favoriserer en bestemt form for organisation af familien. Med andre ord har organiseringen i samfundet på forhånd givet konkrete muligheder for eftertanke og handling, hvor sproget og samfundet fremlægger et billede af hvad disse muligheder og ressourcer er (Ewick & Silbey, 1998: 39). Dermed bliver det en overdreven fokusering på individets positionering og de institutionelle aktørers alibi, hvor loven bruges som et værktøj i form af kontrakter og faste procedurer med henblik på at komme "problemet" til livs. En tilgang som læner sig op af det instrumentelle⁴ perspektiv, og dermed overser det konstitutive perspektiv, hvor en konstruktion af fædrene som bopæl eller samværs forælder kan dominere og influere fædrenes egen selvforståelse og den relation, som de har til deres børn (Sarat & Kearns, 1995: 23 - 29).

Udbredelsen af de standarder, som opleves i Statsforvaltningen, afspejler en kraftig koncentration af kulturel og symbolsk kapital af en anerkendt autoritet. Statsforvaltningen optræder som objektivt, i form af specifikke strukturer og mekanismer, og subjektivt, i form af mentale strukturer og skemaer for, hvordan verden skal opfattes og forstås. Hele diskussionen af fædrene som værende bopæl eller samværsforælder er derfor med udgangspunkt i skemaer, der fungerer som et fundamentalt redskab der inkluderer kulturelle koder, ord, logikker og hierarkier. Skemaerne skaber generaliserbare procedurer, som anvendes i vedtagelsen af det sociale liv, hvor definitionen af problemet bliver et grundlæggende aspekt i social handling (Ewick & Silbey, 1998: 40). Skematiseringen af

⁴ Ofte beskrives retsnormers rolle i praksis ved hjælp af to tilsyneladende uforenelige perspektiver. Det ene er af Sarat og Kearns (1995), blevet betegnet som et instrumentelt perspektiv, hvor retsnormer er adskilt fra praksis. På trods af at retsnormers betydning i praksis kan være indflydelsesrig, er retsnormer ligeså ofte negligeret, ignoreret eller tilsidesat. Ud fra dette perspektiv er retsnormer eksterne i forhold til praksis og søger at påtvinge sig adgang. Det andet perspektiv beskrives som et konstitutivt perspektiv, hvor retsnormer bidrager til stabile og taget for givne kvaliteter ved verden. Der er en generel delt opfattelse af, at tingene er sådan, som de bør være (Sarat & Kearns, 1995: 21 - 22, 41). De to perspektiver bliver, af Sarat og Kearns (1995), fremstillet som uforenelige, men i denne diskussion har jeg valgt at betragte det som to ydre punkter i en helhed.

forældre og de ressourcer, som efterfølgende følger med, er derfor afhængige af, hvordan forældrene defineres set ud fra et juridisk perspektiv. Selvom begge forældre befinder sig i en form for sorg og stressfyldt situation, er skematiseringen af forældrene som bopæls- eller samværsforælder, afgørende for den hjælp, som de kan modtage efterfølgende.

Bopælsforælderen, som oftest er moderen, modtager økonomisk støtte fra Staten og samværsforælderen, bliver tilbudt psykologisk hjælp og inddrages aktivt i barnets dagligdag i dagtilbud, skole osv. Samværsforælderen, som oftest er faderen, skal derimod betale til bopælsforælderen, bliver ikke tilbudt hjælp og skal selv være meget opsøgende i forhold til at få informationer omkring barnets dagligdag i dagtilbud, skole osv. Samværsforælderen kommer derfor til at stå med en oplevelse af at være sat ud på sidelinjen i forhold til barnet, hvor forælderrollen primært omhandler at være den økonomiske forsørger. Derved oplever fædre ikke en behandling som er neutral, og det kan ud fra analysens resultater diskuteres, om udbredelsen af de standarder, som opleves i kontakten med de offentlige institutioner, afspejler en kraftig koncentration af kulturel og symbolsk kapital, hvor mænd ud fra en samfundsmæssig kulturel forståelse forbindes med den økonomiske forsørger i familien og ikke, i samme grad som moderen, anerkendes i forælderrollen.

Den brobygning som forældrene forventer, at de kan få hjælp til i Statsforvaltningen opleves, i flere tilfælde, som værende ikke eksisterende. Derimod opleves der en sagsbehandling, som har fokus på det juridiske med henblik på en hurtig løsning. Særligt fædre oplever en favorisering af mødre i sagsbehandling og en udmøntning af loven, hvor medarbejdernes habitus og feltets forforståelse af "den gode forælder" dominerer mødet og udfaldet af børnenes bopæls- og samværsordning. Med udgangspunkt i de erfaringer fædre har gjort sig med de offentlige institutioner, opleves handlemulighederne ulige. Fædre har en større tilbøjelighed til at udtrykke en bevidsthed af resistens og manglende tillid til sagsbehandlingen og loven. Grundelementerne i en resistent bevidsthed hos fædre er bevidstheden om mangel på magt, en følelse af at have mulighed for at kunne drage fordel af en situation, og en implicit "retfærdighed" omkring, at de nuværende forhold er uretfærdige, og at dem med mere magt er ansvarlige for denne urimelighed (Hull, 2003: 631).

Dermed er fædrenes retsbevidsthed ikke kun afhængig af slutresultatet, men hænger i lige så høj grad sammen med det hele billede af interaktionen og processen. Med andre ord er

Patrizia Madsen
Syddansk Universitet, Esbjerg

erfaringer med det retslige system afhængige af fædrenes oplevelse af en fair og værdig
behandling fra en myndighed, som fremstår neutral, ærlig og lyttende.

8. Konklusion

Det internationale forskningsfelt omkring samlivsbrud og skilsmisse er temmelig omfattende, men relativ få af disse studier omhandler fædres situation efter samlivsbrud (Oftung, 2009: 14). Billedet af faderskabet er, ud fra undersøgelserne at bedømme, temmelig broget og modsætningsfyldt i forhold til anskuelsen af et faderskab i hastig forandring. Dette rejser spørgsmålene; 1) Hvorvidt fædre måske har lettere ved at droppe kontakten til deres børn efter skilsmisse, og 2) Om det offentlige system giver så mange udfordringer, at faderen til sidst "giver op"? Litteratursøgning om fædre og deres erfaringer med det offentlige system er mangelfuld, hvor "Tænketanken – Viden om mænd" efterspørger en større viden omkring fædres erfaringer og samarbejde med offentlige institutioner (VM, 2011). Derfor ønsker jeg med denne undersøgelse at belyse, *hvordan fædre oplever samarbejdet med offentlige institutioner i forbindelse med deres børns bopæls- og samværsordning, og hvilken betydning har det for faderrollen?*

Familien anses som normen og som det at være en del af normen. Omsorgen for barnet anses af fædrene som værende ligelig fordelt, selvom det til tider kan opleves at være svært at "komme til for mor". I familielivet bringer forældrene hver især bringe den kapitalform- og volume i spil, som de har mest af. Mødrene oplever primært deres rolle som den, der skaber den følelsesmæssige samhørighed i familien, og hvor det primært er den sociale kapital, som bringes i spil. Fædrene bringer i familielivet den økonomiske kapital i spil, hvor han fungerer som primær forsørger og den som sikrer den materielle ramme omkring familien.

Familielivet har, ifølge de interviewede fædre og mødre, været præget af udfordringer såsom; dårlig kommunikation, kulturel forskellighed, sygdom, depression, utroskab, misbrug og vold. Kvinderne oplever udfordringerne som værende mere tungtvejende end mændene. Udfordringerne i familien er overvejende holdt inden for familiens afgrænsede sociale univers, hvor det er muligt at opretholde det, som Bourdieu ville kalde for familie privacy.

Efter familiebruddet fremgår det i undersøgelsen, at der blandt forældrene er stor uenighed omkring barnets bopæl og samværsordning. Kontakten tages derfor til Statsforvaltning i håb om at få hjælp fra en tredje og objektiv part. Des mere kompleks forældrenes konflikt er, des flere offentlige institutioner involveres i sagen. Samarbejdet de offentlige institutioner imellem opleves af begge forældre som værende næsten ikke eksisterende, hvor

erfaringerne er, at de offentlige institutioners modsatrettede råd og vejledning, til forældrene har haft store økonomiske og sociale konsekvenser for forældre og børn i form af dagsbøder, begrænset eller slet ingen samvær mellem far og barn.

I Statsforvaltningen oplever både fædre og mødre at "anerkendelsen som forældre" opnås ved at udvise gode samarbejdsevner. Definitionen af det gode samarbejde er dog temmelig uklar, hvor særligt fædre oplever en manglende rådgivning og vejledning fra Statsforvaltningen i forhold til, hvad der forventes, og hvilke kriterier de som fædre bliver bedømt ud fra.

I et forsøg på at fremstå som forælderen med de gode samarbejdsevner gøres der brug af handlingsstrategier der; 1) får faderen til at fremstå på bedst mulig vis, fx ved at tage skjorte på, forberede sig godt, lade håret gro og tildække tatoveringer for at undgå eventuelle fordomme, 2) devaluere den kapital form som den anden part har mest af ved at fremhæve de mangler, der kan være fx i forhold til kulturel kapital. Fædre og mødres samarbejdsevne bliver derved svær at vurdere, taget i betragtning af, at forældrene positionerer sig i relation til hinanden og Statsforvaltningen, hvor såvel fædre og mødre har noget at miste i kampen om anerkendelsen som den gode forælder og retten til at være bopælsforældre eller få mere samvær.

Udbredelsen af de standarder som opleves i Statsforvaltningen afspejler en kraftig koncentration af kulturel og symbolsk kapital af en anerkendt autoritet. Statsforvaltningen optræder både objektivt i form af specifikke strukturer og mekanismer, og subjektivt i form af mentale strukturer og skemaer, for hvordan verden skal opfattes og forstås. I den sammenhæng har fædre svært ved at gennemskue spillets regler i det juridiske felt og gør derfor brug af advokater og de frivillige organisationer, som er en kobling til det juridiske felt, og et forsøg på at tilegne sig en viden og forståelse af det juridiske felts spilleregler og sprog. Inddragelsen af "nye" aktører, der ligeledes skal positionere sig selv i relation til feltet, er ikke nødvendigvis mere tillidsskabende, hvilket må anses som værende et paradoks set i lyset af, at tillid er et mål for social kapital og evnen til at samarbejde (Svendsen & Svendsen, 2006: 62), hvor gode samarbejdsevner, i det juridiske felt anses som en forudsætning for at modtage anerkendelsen som forælder.

Samarbejdet med Statsforvaltningen opleves af fædre som værende overvejende negativt. Særligt fædre mellem 30 og 39 år med en mellem lang eller lang uddannelse, er slet ikke tilfredse med bopæls- og samværsordning, og har, som følge af deres erfaringer med Statsforvaltningen fået, mindre tillid til de offentlige institutioner. Den brobygning, som fædrene forventede få hjælp til i Statsforvaltningen, opleves i flere tilfælde som værende ikke eksisterende. Derimod opleves en sagsbehandling, som har fokus på det juridiske med henblik på en hurtig løsning. Fædrene oplever i den forbindelse, at deres fortælling i Statsforvaltningen ikke anses for at have den samme legitimitet som mødrenes, da definitionen af en bopælsforælder er bundet op på en kraftig kulturel og symbolsk kapital, hvor Staten favoriserer en bestemt form for organisering af familien. Fædrene har større tilbøjelighed end mødrene til at udtrykke en bevidsthed af resistens og manglende tillid til sagsbehandlingen og loven. Fædrenes resistente bevidsthed udspringer af bevidstheden om mangel på magt, en manglende følelse af at kunne drage fordel af en situation og en oplevelse af, at de nuværende forhold er uretfærdige, og at dem med mere magt er ansvarlige for denne urimelighed. Dermed er fædrenes retsbevidsthed ikke kun afhængig af slutresultatet, men hænger i lige så høj grad sammen med det hele billede af interaktionen og processen i mødet med de offentlige institutioner. Med andre ord er erfaringer med det retslige system afhængig af fædrenes oplevelse af en fair og værdig behandling fra en myndighed, som fremstår neutral, ærlig og lyttende.

Med udgangspunkt i de erfaringer fædrene har gjort sig med de offentlige institutioner, kan det konkluderes, at fædrene oplever en favorisering af mødrene i sagsbehandling og en udmøntning af loven, hvor medarbejdernes habitus og feltets forforståelse af "den gode forælder" dominerer mødet og udfaldet af børnenes bopæls- og samværsordning. I den sammenhæng oplever fædrene sig sat ud på sidelinjen, hvor deres omsorg for barnet betragtes som sekundær og ikke påtænkes den samme betydning som mor. Skematiseringen af forældrene som bopæls- eller samværsforælder er afgørende for den tid, forældrene har sammen med barnet og den hjælp, som de kan modtage efterfølgende. Bopælsforælderen, som oftest er moderen (89 pct.), modtager økonomisk støtte fra Staten og samværsforælderen, bliver tilbudt psykologisk hjælp og inddrages aktivt i barnets dagligdag i dagtilbud, skole og de beslutninger, der skal træffes omkring barnet. Samværsforælderen, som oftest er faderen, skal derimod betale til bopælsforælderen, bliver ikke tilbudt hjælp og

skal selv være meget opsøgende i forhold til at få informationer omkring barnets dagligdag i dagtilbud, skole osv. Samværsforælderen kommer derfor til at stå med en oplevelse af at være sat ud på sidelinjen i forhold til barnet og dets dagligdag. Forældreansvarsloven samt en oplevelse af at Statsforvaltningen generelt har en kulturel forståelse af kvinden som primær omsorgsperson for barnet er medvirkende til, at flere fædre mister kontakten til barnet/ børnene i længere perioder enten fordi; 1) At bopælsforælderen nægter samværsforælderen samvær 2) At fædre giver op, da kampen opleves som ulige i kraft af den kulturelle forståelse af forælderrollen, som eksisterer i et felt, som opleves at være domineret af kvinder. Dermed kommer oplevelsen af faderrollen til at bære præg af, at være degraderet til en "økonomiske omsorgsgiver", hvor tiden, samværet og nærværet mellem far og barn ikke tillægges samme værdi som relationen mellem mor og barn. Med udgangspunkt i dette resultat ville det være interessant, at undersøge de offentlige institutioners forforståelse af forælderrollen, opdragelsesværdier og kønsroller, samt hvilken betydning det eventuelt ville have sagsbehandlingen og billedet af manden som værende aktivt deltagende i deres børns liv, også efter samlivsophør.

9. Litteraturliste

Antoft, Rasmus og Trine Lund Thomsen (2002) "Når livsfortællinger bliver en sociologisk metode" i *Liv, fortælling, tekst* af Michael Hviid Jacobsen, Søren Kristiansen og Annick Prieur (red). Aalborg Universitetsforlag.

Amato, Paul R. (2000) "*The Consequences of Divorce for Adults and Children*". Journal of Marriage and the Family, Vol. 62, No. 4, pp. 1269-1287.

Arendell, Terry (1992) "*The Social Self as Gendered: A Masculinist Discourse of Divorce*". Symbolic Interaction Volume 15, Issue 2, pages 151–181, summer 1992

Bourdieu, Pierre (1997) "*Af praktiske grunde*". Hans Reitzels Forlag, København.

Bourdieu, Pierre & Loic Wacquant (1996) "*Refleksiv sociologi*". Hans Reitzels Forlag, København.

Bourdieu, Pierre (1986) "The force of law" in *Hastings Law Journal*. Vol. 38, pp. 814-53

Bryman, A. (2007) "*Integrating quantitative and qualitative research: how is it done?*" SAGE Publications London, Thousand Oaks, CA and New Delhi) vol. 6(1) 97 - 113.
<http://studysites.sagepub.com/bjohnsonstudy/articles/Bryman.pdf>

Conley, J. M., O'Barr, W. M. & Lind, E. A. (1978) "*The Power of Language: Presentational Style in the Courtroom*" in *Duke Law Journal*. Vol. 78: 1375-1399.

Cooper, D. (1995) "*Local Government Legal Consciousness in the Shadow of Juridification*" in *Journal of Law and Society*. Vol. 22(4): 506-26 = 20 p.

Cowan, D. (2004) "*Legal Consciousness: Some Observations*" in *Modern Law Review*. Vol. 67(6): 928-958 = 30 p.

Dalberg-Larsen, Jørgen (2013): Habermas og den moderne stats krise, i Hammerslev, Ole & Madsen, Rask Mikael, "*Retssociologi- klassisk og moderne perspektiver*" Hans Reitzels Forlag

Danmarks Statistik (2006) *Procentvis fordeling af familietype fordelt på barnets alder*,
<http://www.si-folkesundhed.dk/Statistik/Noegletal%20boern/Baggrundsforhold/Familietyper.aspx>

Deding Mette, Lausten Mette, Andersen Angelo (2006) "*Børnefamiliernes balance mellem familie og arbejdsliv*", København, Socialforskningsinstituttet.

Dencik Lars, Jørgensen Schultz Per, Sommer Dion (2008), "*Familie og børn i en opbrudstid*", 1. udgave, 1 opslag, Hans Reitzels Forlag.

Donzelot, Jaques (1979), "*The policing of families*", New York: Pantheon Books.

Patrizia Madsen
Syddansk Universitet, Esbjerg

Engel, D. M. (1993) "*Origin Myths: Narratives of Authority, Resistance, Disability, and Law*" in *Law and Society Review*. Vol. 27(4): 785-826 = 41 p.

Ewick, P.S. & Susan S. (1992) "*Conformity, Contestation, and Resistance: An Account of Legal Consciousness*" in *New England Law Review*. Vol. 26(3):731-50 = 29 p.

Ewick, P. & Silbey, S.S. (1998) *The Common Place of Law: Stories from Everyday Life*. Chicago: University of Chicago Press, pp. 3-14, 33-53 = 31 p.

Familiestyrelsen (2011) "*Evaluering af forældreansvarsloven*" https://ast.dk/filer/born-og-familie/foraeldremyndighed-og-samvaer/evaluering_af_foraeldreansvarsloven_01.pdf

Felstiner, W. & Sarat, A (1986) "*Law and Strategy in the Divorce Lawyer's Office*" in *Law & Society Review*. Vol. 20(1): 93-134.

Forælderansvarsloven; <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=164267>

FN's Børnekonvention; <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=60837>

Friðriksdóttir, Hrefna (2015), "*Nordic family law: new framework – new fatherhoods*", I Eydal, Björk Gudny, Rostgaard, Tine (2015), "*Fatherhood in the Nordic welfare states – Comparing care policies and practice*", Policy Press, University of Bristol

Garfield, C. F., & Isacco, A. (2006), "*Fathers and the well-child visit*", *Pediatrics*, 117, 637-645.

Goffman, Ervin (1974), "*Vårt rollespil til daglig – En studie i hverdagslivets dramatik*". Norsk udgave, Dreyers Forlag, Oslo.

Heywood, C. (2004) "*Barndom*" København: Hans Reitzels Forlag.

Hammerslev, Ole. & Hansen, Jens. Arnholtz. (2010) "*Bourdieu og Staten*", i *Praktiske Grunde*. Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab. Vol. 1-2, s. 11-32.

Hjort, Katrin, Nielsen, Baagøe, Steen (2001), *Mænd og Omsorg*, 1. udgave, 1. oplag, Hans Reitzels Forlag, København.

Howard, K. S., Burke Lefever, J. E., Borkowski, J.G., & Whitman, T. L. (2006) "*Fathers' influence in the lives of children with adolescent mothers*", *Journal of Family Psychology*, 20, 468- 476.

Højberg, Henriette (2004): "*Hermeneutik*", i: Fuglsang, L. & P. B. Olsen (red.): "*Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*". Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Hull, K.E. (2003) "*The Cultural Power of Law and the Cultural Enactment of Legality: The Case of Same Sex Marriage*" in *Law and Social Inquiry*. Vol. 28(3): 629-58 = 29 p.

Patrizia Madsen
Syddansk Universitet, Esbjerg

Järvinen, Margaretha (2007): *Pierre Bourdieu* i Andersen, Heine & Kaspersen, Lars Bo (red.), "Klassisk og moderne samfundsteori", 4. udgave, Hans Reitzels Forlag.

Jørgensen, Anja (2008): "*Hermeneutik, fænomenologi og interaktioniske – tre sider af samme sag*", i: Jacobsen, M. H. & K. Pringle (red.): "*At forstå det sociale*". København: Akademisk Forlag.

Kvale, Steinar, Brinckmann, Svend (2009) *Interview, introduktion til et håndværk*, 2. udgave: Hans Reitzels Forlag.

Kvale, Steiner (2003) *Interview*, Hans Reitzels Forlag, København.

Levine, K., Mellema, V. (2001) "*Strategizing the Street: How Law Matters in the Lives of Women in the Street-Level Drug Economy*" in *Law & Social Inquiry*. Vol. 26(1):169-207 = 38 p.

Lipsky Michael (2010), *Street level Bureaucracy - Dilemmas of the individual in public services*, Russell Sage Foundation.

Lorentzen, Jørgen (2012). *Fra farskapets historie i Norge: 1850 – 2012*. Oslo: Universitetsforlag.

Merry, S.E. (1985) "*Concepts of Law and Justice among Working-Class Americans: Ideology as Culture*" in *Legal Studies Forum*. Vol. 9(59): 59-70 = 11 p.

Mik-Meyer, Nanna og Kaspar Villadsen (2007) "*Magtens former*", Hans Reitzels Forlag, København.

Münster K. (2012) "*Spørgeskemaundersøgelser*", i: S. Vallgård og L. Koch (red.), *Forskningsmetoder i Folkesundhedsvidenskab*, Munksgaard, København, 4. udgave, side 283 – 302.

Nielsen, Baagør, Steen, Westerling, Allan (2015) "*Fathering as a learning process: breaking new ground in family territory*" I Eydal, Björk Gudny, Rostgaard, Tine (2015), *Fatherhood in the Nordic welfare states – Comparing care policies and practice*", Policy Press, University of Bristol.

Oftung, Knud (2009) "*Skilte fedre - Omsorg, mestring og livskvalitet*", Avhandling levert for graden Philosophiae Doctor (PhD) i sosiologi Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.

Olsen, H. (2005) "*Fra spørgsmål til svar. Konstruktion og kvalitetssikring af Spørgeskemadata*", København, Akademisk Forlag.

Ottosen, Heide, Mai, Stage Sophie (2012) "*Delebørn*", København 2012, SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd.

Patrizia Madsen
Syddansk Universitet, Esbjerg

Politikken (11. marts, 2014, kl. 12.16), *Fædre skal ligestilles med mødre - også for barnets skyld*, <http://politiken.dk/debat/ECE2230882/faedre-skal-ligestilles-med-moedre---ogsaa-for-barnets-skyld/>

Reinicke Kenneth (2013) "*Mænd – Køn under forvandling*", Aarhus universitetsforlag.

Riis, O. (2001) "*Metoder på tværs*" Jurist og Økonomforbundets Forlag, 1. udgave.

Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F., & Bremberg, S. (2008) "*Fathers' involvement and children's developmental outcomes: a systematic review of longitudinal studies*" *Acta Pædiatrica*, 97, 153–158.

Sarat, A. & Kearns, T.R. (1995) "*Law in Everyday Life*", Ann Arbor: University of Michigan Press, pp. 1-9, 21-61 = 49 p.

Sarat, A. (1990) "*The Law is All Over: Power, Resistance, and the Legal Consciousness of the Welfare Poor*" in *Yale Journal of Law and the Humanities*. Vol. 2: 343-79 = 36 p.

Svendsen, Tinggaard, Gert & Svendsen Haase, Lind, Gunnar (2006), *Social kapital – En introduktion*, 1. udgave, 1. opslag. Hans Reitzels Forlag.

Sørensen, Anders Berg (kap.5) *Hermeneutik og Fænomenologi* i Jacobsen, Hviid, Michael, Rasmussen-Lippert, Kasper, Nedergaard Peter (2010): *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*, Hans Reitzels Forlag. Pp: 147-167.

Terdiman, R. (1986) "*The force of law: Translator's Introduction*" in *Hastings Law Journal*. Vol. 38, pp. 805-13.

Tænketanken VM – Viden om Mænd (2011), *30 forslag – En politik for drenge og mænds ligestilling*, Udvidet udgave inkl. baggrundspapirer

Yin, Robert K. 1989: *Case study: design and methods*, SAGE Publications Inc, 5. edition

Bilag

Bilag 1 – Spørgeskema

Velkommen til min spørgeundersøgelse

Denne spørgeundersøgelse indgår som en del af dataindsamlingen i forbindelse med mit afsluttende speciale som Kandidat i Cultural Sociology in Law, Power and Social Justice, Syddansk Universitet. Specialet omhandler primært mænds erfaringer og samarbejde med offentlige institutioner i forbindelse med sagsbehandlingen, samt udfaldet af deres børns bopæls – og samværsordning. Denne spørgeundersøgelse indgår som en del af dataindsamlingen i forbindelse med mit afsluttende speciale som Kandidat i Cultural Sociology in Law, Power and Social Justice, Syddansk Universitet i Esbjerg. Da litteraturen omkring dette emne er temmelig begrænset ønsker jeg at indsamle både mænd og kvinders erfaring som jeg håber at Jer der har erfaringerne vil være mig behjælpelig med, ved at udfylde spørgeskemaet.

Besvarelsen er anonym. Skemaet indeholder 30 spørgsmål og tager ca. 15 minutter at besvare.

Jeg vil på forhånd sige mange tak fordi du vil dele dine erfaringer ved at deltage i min spørgeundersøgelse.

Baggrund

På side 1 vil du blive spurgt til dit køn, alder, uddannelse, beskæftigelse, årsindkomst og hvilken by du bor i.

Baggrund

*** 1. Hvad er dit køn**

- Mand
- Kvinde

*** 2. Hvad er din alder?**

*** 3. Hvad er din højeste fuldførte uddannelse?**

- Folkeskolen (7 -10 års skolegang)
- Almen gymnasial uddannelse (gymnasium, Hhx /Htx, HF)
- Erhvervsuddannelse (Håndværker uddannelse, Hg, Efg)
- Videregående uddannelse, kort eller mellemlang (1 - 4 år)

- Lang videregående uddannelse (5 år og derover)

*** 4. Hvad er din nuværende beskæftigelse?**

*** 5. Hvad er din indkomst?**

- 0 - 149.999 kr.
 150.000 - 249.999 kr.
 250.000 - 399.999 kr.
 400.000 - 600.000 kr.
 600.000 + kr.

*** 6. Hvilken kommune bor du i?**

Forældrerollen

*** 7. Hvor mange børn har du?**

- 1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10+

*** 8. Hvad er alderen på dine børn?**

*** 9. Hvor meget betyder dit forældreskab til dine børn?**

- Det har ingen betydning
 Begrænset betydning
 Det har betydning
 Det har en stor betydning

*** 10. Hvor lang tid siden er det, du blev skilt eller samlivet med den anden forælder til dit barn / børn**

ophørte?

*** 11. Var det dig eller din ægtefælle / partner, der ønskede skilsmisse eller samlivsophør?**

- Det var mig som ønskede skilsmisse/ samlivsophør
- Det var min partner som ønskede skilsmisse / samlivsophør
- Det var en fælles beslutning

*** 12. Hvor længe var i gift eller varede jeres samliv?**

*** 13. Hvordan oplevede du skilsmissen eller samlivsophøret med moderen / faderen til dine børn**

- Meget positivt
- Positivt
- Hverken positivt eller negativt
- Negativt
- Meget negativt

Beskriv kort hvorfor det var Positivt / negativt

*** 14. Hvor mange timer i ugen oplevede du at være i dine børns liv før skilsmissen eller samlivsophøret?**

- 1 - 3 timer i ugen
- 4 - 8 timer i ugen
- 9 - 15 timer i ugen
- 15 - 20 timer i ugen
- 21 - 30 timer i ugen
- 31 - 40 timer i ugen
- 41 - 50 timer i ugen
- 51 - 60 timer i ugen
- 61 - 70 timer i ugen
- 71 - 80 timer i ugen
- 80 +
- Andet (angiv venligst)

*** 15. Hvor mange timer i ugen oplevede du at være i dine børns liv efter skilsmissen eller samlivsophøret?**

- 1 - 3 timer i ugen
- 4 - 8 timer i ugen

- 9 - 15 timer i ugen
- 15 - 20 timer i ugen
- 21 - 30 timer i ugen
- 31 - 40 timer i ugen
- 41 - 50 timer i ugen
- 51 - 60 timer i ugen
- 61 - 70 timer i ugen
- 71 - 80 timer i ugen
- 80 +
- Andet (angiv venligst)

*** 16. Hvordan er den nuværende samværsordningen? fx 7 / 7 ordning, hver anden weekend, en fast ugedag om ugen m.m.**

Kontakten til de offentlige institutioner i sagsbehandlingen og udfaldet af bopæls- / samværsordning

Spørgsmålene er målrettet din oplevelse af samarbejdet / kontakten til de offentlige institutioner/ professionelle aktører i forbindelse med sagsbehandlingen og udfaldet af samværsordning. Det kan fx være Statsforvaltningen, advokat, socialrådgiver eller politiet

*** 17. Hvilke offentlige institutioner / professionelle aktører har været involveret i sagsbehandlingen og udfaldet af samværsordning? Her kan du sætte kryds i flere kategorier.**

- Statsforvaltningen
- Advokat
- Socialrådgiver
- Politi
- Skole
- Daginstitutionen
- Andet (angiv venligst)

*** 18. Hvordan har du oplevet samarbejdet med de offentlige institutioner / professionelle aktører i forbindelse med sagsbehandlingen af bopæls- og samværsordning?**

- Meget positivt
- Positivt
- Hverken positivt eller negativt
- Negativt
- Meget negativt

Uddyb meget gerne her

**19. Giv gerne et eksempel på positive ting i samarbejdet med de offentlige institutioner/
professionelle**

aktører i forbindelse med bopæls- og samværsordning?

**20. Giv gerne et eksempel på negative ting i samarbejdet med de offentlige institutioner/
professionelle aktører i forbindelse med samværsordning?**

*** 21. Har du i forbindelse med afgørelse om bopæls- / samværsordning søgt rådgivning / hjælp i
frivillige**

foreninger fx Foreningen far, Samvær og Børn?

- Ja
- Nej

Hvis ja - hvilken frivillig forening har du gjort brug af?

*** 22. Har børnene selv haft indflydelse på deres bopæls- og samværsordning efter skilsmissen /
samlivets ophør?**

- Ja
- Nej

uddyb gerne

*** 23. Er du tilfreds med udfaldet af samværsordningen?**

- I høj grad
- I nogen grad
- Slet ikke

Uddyb gerne

*** 24. Er du tilfreds med udfaldet af dine børns bopælsordning?**

- I høj grad
- I nogen grad
- Nej, slet ikke

Uddyb gerne

*** 25. Bor du i dag sammen med en ny ægtefælle eller partner?**

- Ja
- Nej

*** 26. Når du tænker på dit eget forløb omkring skilsmissen eller samlivsophør, oplever du så, at processen med de offentlige myndigheder fx Statsforvaltningen, advokaten, socialrådgiveren, favoriserer det ene køn?**

- Nej
- Kvinder bliver meget favoriseret
- Kvinder bliver lidt favoriseret
- Mænd bliver meget favoriseret
- Mænd bliver lidt favoriseret

Uddyb gerne

*** 27. Oplever du, at der lovgivningsmæssigt er en favorisering af kvinden / manden i forbindelse med**

bopæls- og samværsordning?

- Nej
- Kvinder bliver meget favoriseret
- Kvinder bliver lidt favoriseret
- Mænd bliver meget favoriseret
- Mænd bliver lidt favoriseret

Uddyb gerne

*** 28. Oplever du at sagsbehandlingen af bopælsret / samværsordningen lever op til den gældende lovgivning, herunder forældreansvarsloven?**

- Ja
- Nej
- Ved ikke

Andet (angiv venligst)

*** 29. Har forløbet omkring din skilsmisse eller samlivsophør og sagsbehandlingen, samt udfaldet af børnenes bopæls- og samværsordning givet dig mere eller mindre tillid til offentlige institutioner?**

- Ingen forandring i tillidsniveau
- Mindre tillid
- Mere tillid

Uddyb gerne her

30. Generelt, hvordan er dit syn på ligestilling i forhold til bopæls- og samværsordningen omkring børnene?

Mulighed for interview

I forbindelse med dette spørgeskema vil jeg gerne supplere mine data med interview. I den forbindelse søger jeg personer der kunne have interesse i at blive interviewet omkring Forælderrollen før og efter skilsmissen / samlivsophør og samarbejdet med de offentlige institutioner i forbindelse afgørelsen af børnenes bopæl- / samværsordning.

Interviewet vil foregå som enkelt interview af ca. en times varighed. Kunne det have interesse er du meget velkommen til at udfylde nedenstående kontakt oplysninger.

31. Navn:

32. Telefon nummer:

33. E- mail adresse

Tryk på "Færdig" for at sende spørgeskemaet. Mange tak for hjælpen

Bilag 2 – Henvendelse til foreningerne

Henvendelsen til foreningen far

Jeg henvender mig fordi jeg er ved at skrive mit speciale omkring fædres erfaringer med de offentlige institutioner i forbindelse med deres børns bopæls- og samværsordning. Et emne som jeg særligt blev opmærksom på da jeg arbejdede som samværskonsulent og oplevede forskellen i hvor meget fædre og mødre skulle præstere i forhold til at få udvidet deres samvær. Derfor har jeg igennem det sidste år læst, og undersøgt hvad der ligger omkring emnet - og taget opfordringen om at undersøge fædres erfaring med de offentlige systemer, som Tænk tanken - Viden om mænd i nogle anbefalinger efterlyser en viden om. Jeg har udarbejdet et spørgeskema, som jeg vil høre om det var muligt at poste på foreningens Facebook side - da jeg har en forestilling om at der er en masse viden og håbe på at der er nogen som vil være behjælpelig.

Jeg vedhæfter lige spørgeskemaet, så du kan se om det er noget du tænker er ok at poste.

Mange hilsner

Patrizia

Henvendelsen til foreningen mor og mødrehjælpen

Jeg henvender mig til jer, da jeg pt. er ved at skrive mit speciale i Cultural Sociology in Law, Power and Social Justice, som primært omhandler fædres erfaringer med de offentlige institutioner i forbindelse med deres børns bopæls- og samværsordning. Men for at skabe et mere nuanceret billede vil jeg rigtig gerne også have kvindernes perspektiv og erfaringer med og derfor indsamler jeg data fra begge køn. Jeg vil derfor høre om det er muligt at poste et spørgeskema på jeres Facebook side, da jeg tænker at der måske er nogen som har erfaring med dette emne, og kunne have lyst til at være behjælpelig med at dele deres viden. Jeg vedhæfter lige linket til spørgeskemaet så I kan se nærmere på det hvis det eventuelt kunne have interesse.

Mange hilsner

Patrizia

Patrizia Madsen
Syddansk Universitet, Esbjerg

Bilag 3 – Postering på Facebook

Jeg er ved at skrive mit speciale i Cultural Sociology in Law, Power and Sociale Justice, som primært omhandler fædres erfaringer med de offentlige institutioner i forbindelse med deres børns bopæls- og samværsordning. For at skabe et mere nuanceret billede vil jeg rigtig gerne have mænd og kvindernes perspektiv og erfaringer med og derfor indsamler jeg data fra begge køn.

Jeg håber at de af Jer som har erfaringer med fx Statsforvaltningen, socialrådgivere osv. i forbindelse med Jeres børns bopæls- og samværsordning med far / mor, vil være behjælpelig med at dele Jeres viden og erfaringer ved at udfylde spørgeskemaet. Besvarelsen er anonym og tager ca. 15 min. På forhånd tusind tak for hjælpen. Mange hilsner Patrizia

Bilag 4 – Interviewguide

Inden samlivsophør

1. Kan du fortælle lidt om det samliv du havde med barnets Mor / far inden
2. Hvordan var forælderrollen fordelt imellem jer? Fx fortæl om en typisk dag i forhold til omsorgsopgaver – madlavning, skifte, købe tøj, at hente og bring, lege osv.

Samlivsophør

3. Hvordan oplevede du at blive skilt /samlivsophør?
4. Kan du fortælle lidt om den proces der var i forhold til at blive enige om børnenes bopæls og samværsordning?

Kontakten og samarbejdet med Statsforvaltningen

5. Hvordan oplevede du kontakten og samarbejdet med Statsforvaltningen
6. Hvilken betydning har det haft for forælderrollen?

Bilag 5 – Beregninger på gennemsnitsalder for de deltagende fædre og mødre

BILAGSTABEL 5.1 - Gennemsnitalder, fædre

N	Valid	127
	Missing	0
Mean		40,28
Median		39,00
Minimum		23
Maximum		59
Sum		5115

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 5.2 - Gennemsnitalder, mødre

Hvad er din alder?		
N	Valid	108
	Missing	0
Mean		39,16
Median		39,50
Mode		40
Variance		61,760
Minimum		22
Maximum		67
Sum		4229

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Bilag 6 – Antal år for samliv

BILAGSTABEL 6.1 - Antal år for samliv, fædre

Mænd

N	Valid	127
	Missing	108
Mean		7,20
Median		6,00
Minimum		0
Maximum		24
Sum		915

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 6.2 - Antal år for samliv, mødre

kvinder

N	Valid	107
	Missing	128
Mean		7,31
Median		6,00
Minimum		0
Maximum		22
Sum		782

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Bilag 7 – Procentvis fordeling af antal børn og gennemsnitlig antal børn

BILAGSTABEL 7.1 - Procentvis fordeling af antal børn, fædre

Hvor mange børn har du?				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	55	43,3	43,3	43,3
2	47	37,0	37,0	80,3
3	20	15,7	15,7	96,1
4	5	3,9	3,9	100,0
Total	127	100,0	100,0	

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 7.2 - Antal børn i gennemsnit, fædre

N	Valid	127
	Missing	0
Mean		1,80
Median		2,00
Mode		1
Std. Deviation		,846
Variance		,715
Minimum		1
Maximum		4
Sum		229

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 7.3 - Procentvis fordeling af antal børn, mødre

Hvor mange børn har du?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	42	38,9	38,9	38,9
2	32	29,6	29,6	68,5
3	21	19,4	19,4	88,0
4	8	7,4	7,4	95,4
5	4	3,7	3,7	99,1
6	1	,9	,9	100,0
Total	108	100,0	100,0	

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 7.4 - Antal børn i gennemsnit, mødre

N	Valid	108
	Missing	0
Mean		2,10
Median		2,00
Mode		1
Variance		1,363
Minimum		1
Maximum		6
Sum		227

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Bilag 8 – Hvor stor betydning har dit barn

BILAGSTABEL 8.1 – hvor stor betydning har dit barn

	Det har ingen betydning	Begrænset betydning	Det har betydning	Det har en stor betydning	I alt
Q1: Mand (A)	0,79% 1	0,00% 0	3,94% 5	95,28% 121	54,04% 127
Q1: Kvinde (B)	0,00% 0	1,85% 2	0,00% 0	98,15% 106	45,96% 108
Respondenter i alt	1	2	5	227	235

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Bilag 9 - Logistik Regression af fædres oplevelse af samarbejdet med de offentlige institutioner

BILAGSTABEL 9.1

Unweighted Cases ^a		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	127	100,0
	Missing Cases	0	,0
	Total	127	100,0
Unselected Cases		0	,0
Total		127	100,0

a. If weight is in effect, see classification table for the total number of cases.

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 9.2

Original Value	Internal Value
Meget negativt, negativt	0
Hverken positivt eller negativt, meget positivt, positivt	1

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 9.3

Categorical Variables Codings

		Frequency	Parameter coding			
			(1)	(2)	(3)	(4)
Hvad er din indkomst?	0 - 149.	8	1,000	,000	,000	,000
	150.000	21	,000	1,000	,000	,000
	250.000	46	,000	,000	1,000	,000
	400.000	40	,000	,000	,000	1,000
	600.000	12	,000	,000	,000	,000
Aldersopdeling	22 år - 29 år	28	1,000	,000		
	30 år - 39 år	43	,000	1,000		
	40 år - 67 år	56	,000	,000		
Samlivsophør	Mindre end 2 år	49	1,000	,000		
	2 år - 5 år	41	,000	1,000		
	over 5 år	37	,000	,000		
Uddannelsesnivea u2	Folkeskole, gymnasial, erhvervsuddannelse mellem eller lang	67	1,000			
	videregående uddannelse	60	,000			

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 9.4

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
uddannelsesniveau_recoded (1)	,659	,511	1,665	1	,197	1,934
Aldersopdeling			7,262	2	,026	
aldersopdeling(1)	1,522	,607	6,289	1	,012	4,582
aldersopdeling(2)	,206	,561	,136	1	,713	1,229
Samlivsophør			,307	2	,858	
Samlivsophør(1)	,298	,579	,265	1	,607	1,347
Samlivsophør(2)	,085	,614	,019	1	,890	1,088
Hvaderdinindkomst			6,065	4	,194	
Hvaderdinindkomst(1)	-,948	1,152	,678	1	,410	,387
Hvaderdinindkomst(2)	-2,054	1,097	3,509	1	,061	,128
Hvaderdinindkomst(3)	-,106	,789	,018	1	,893	,899
Hvaderdinindkomst(4)	-,649	,815	,634	1	,426	,523
Constant	-1,571	,790	3,953	1	,047	,208

a. Variable(s) entered on step 1: uddannelsesniveau_recoded, aldersopdeling, Samlivsophør, Hvaderdinindkomst.

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Bilag 10 – Logistik regression – Mødre oplevelse af samarbejdet med de offentlige institutioner

BILAGSTABEL 10.1

Unweighted Cases		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	108	100,0
	Missing Cases	0	,0
	Total	108	100,0
Unselected Cases		0	,0
Total		108	100,0

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 10.2

Original Value	Internal Value
Meget negativt, negativt	0
Hverken positivt eller negativt, meget positivt, positivt	1

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 10.3

Categorical Variables Codings

		Frequency	Parameter coding			
			(1)	(2)	(3)	(4)
Hvad er din indkomst?	0 - 149.	23	1,000	,000	,000	,000
	150.000	44	,000	1,000	,000	,000
	250.000	29	,000	,000	1,000	,000
	400.000	10	,000	,000	,000	1,000
	600.000	2	,000	,000	,000	,000
Aldersopdeling	22 år - 29 år	34	1,000	,000		
	30 år - 39 år	33	,000	1,000		
	40 år - 67 år	41	,000	,000		
Samlivsførelse	Mindre end 2 år	29	1,000	,000		
	2 år - 5 år	44	,000	1,000		
	over 5 år	35	,000	,000		
Uddannelsesnivea 2	Folkeskole, gymnasial, erhvervsuddannelse	28	1,000			
	mellem eller lang videregående uddannelse	80	,000			

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 10.4

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	Df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a uddannelsesniveau_recoded (1)	,006	,480	,000	1	,990	1,006
Aldersopdeling			,987	2	,610	
aldersopdeling(1)	-,393	,527	,556	1	,456	,675
aldersopdeling(2)	-,484	,520	,867	1	,352	,616
Samlivsophør			,685	2	,710	
Samlivsophør(1)	,353	,554	,407	1	,523	1,424
Samlivsophør(2)	-,048	,509	,009	1	,926	,954
Hvaderdinindkomst			3,859	4	,425	
Hvaderdinindkomst(1)	20,322	28247,704	,000	1	,999	669624981,301
Hvaderdinindkomst(2)	20,842	28247,704	,000	1	,999	1126618544,747
Hvaderdinindkomst(3)	20,611	28247,704	,000	1	,999	893662775,877
Hvaderdinindkomst(4)	21,923	28247,704	,000	1	,999	3320888906,235
Constant	-20,930	28247,704	,000	1	,999	,000

a. Variable(s) entered on step 1: uddannelsesniveau_recoded, aldersopdeling, Samlivsophør, Hvaderdinindkomst.

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

Bilag 11 – Logistisk regression – tillid til systemet – Fædre

BILAGSTABEL 11.1

Case Processing Summary

Unweighted Cases		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	127	100,0
	Missing Cases	0	,0
	Total	127	100,0
Unselected Cases		0	,0
Total		127	100,0

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 11.2

Dependent Variable Encoding

Original Value	Internal Value
Mere tillid, Ingen forandring i tillidsniveau	0
Mindre tillid	1

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 11.3

Categorical Variables Codings

	Frequency	Parameter coding			
		(1)	(2)	(3)	(4)
Hvad er din indkomst?	8	1,000	,000	,000	,000
0 - 149.000	21	,000	1,000	,000	,000
150.000 - 249.000	46	,000	,000	1,000	,000
250.000 - 399.000	40	,000	,000	,000	1,000
400.000 - 599.000	12	,000	,000	,000	,000
600.000 - 749.000	28	1,000	,000		
Aldersopdeling	43	,000	1,000		
22 år - 29 år	56	,000	,000		
30 år - 39 år	67	1,000			
40 år - 67 år	60	,000			
Uddannelsesniveauer					
1 Folkeskole, gymnasial, erhvervsuddannelse					
2 mellem eller lang videregående uddannelse					

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 11.4

Variables in the Equation

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Aldersopdeling			5,180	2	,075	
aldersopdeling(1)	-1,562	,688	5,160	1	,023	,210
aldersopdeling(2)	-,707	,618	1,311	1	,252	,493
uddannelsesniveaurecoded (1)	-,718	,569	1,594	1	,207	,488
Hvaderdinindkomst			5,031	4	,284	
Hvaderdinindkomst(1)	2,183	1,318	2,744	1	,098	8,874
Hvaderdinindkomst(2)	1,850	,964	3,685	1	,055	6,362
Hvaderdinindkomst(3)	1,589	,821	3,747	1	,053	4,900
Hvaderdinindkomst(4)	1,298	,798	2,648	1	,104	3,661
Constant	1,257	,709	3,144	1	,076	3,514

a. Variable(s) entered on step 1: aldersopdeling, uddannelsesniveaurecoded, Hvaderdinindkomst.

Kilde: spørgekemaundersøgelse

Bilag 12 – Logistisk regression - tillid til systemet – Mødre

BILAGSTABEL 12.1

Case Processing Summary

Unweighted Cases		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	108	100,0
	Missing Cases	0	,0
	Total	108	100,0
Unselected Cases		0	,0
Total		108	100,0

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 12.2

Dependent Variable Encoding

Original Value	Internal Value
Mere tillid, Ingen forandring i tillidsniveau	0
Mindre tillid	1

Kilde: spørgeskemaundersøgelse

BILAGSTABEL 12.3

Categorical Variables Codings

		Frequency	Parameter coding			
			(1)	(2)	(3)	(4)
Hvad er din indkomst?	0 - 149.	23	1,000	,000	,000	,000
	150.000	44	,000	1,000	,000	,000
	250.000	29	,000	,000	1,000	,000
	400.000	10	,000	,000	,000	1,000
	600.000	2	,000	,000	,000	,000
Aldersopdeling	22 år - 29 år	34	1,000	,000		
	30 år - 39 år	33	,000	1,000		
	40 år - 67 år	41	,000	,000		
Uddannelsesniveau2	Folkeskole, gymnasial, erhvervsuddannelse mellem eller lang	28	1,000			
	videregående uddannelse	80	,000			

BILAGSTABEL 12.4

		Variables in the Equation					
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Aldersopdeling			,675	2	,714	
	aldersopdeling(1)	,447	,553	,653	1	,419	1,563
	aldersopdeling(2)	,261	,552	,224	1	,636	1,298
	uddannelsesniveau_reco ded(1)	-,825	,509	2,623	1	,105	,438
	Hvaderdinindkomst			1,822	4	,768	
	Hvaderdinindkomst(1)	-19,997	28377,457	,000	1	,999	,000
	Hvaderdinindkomst(2)	-19,760	28377,457	,000	1	,999	,000
	Hvaderdinindkomst(3)	-20,149	28377,457	,000	1	,999	,000
	Hvaderdinindkomst(4)	-20,777	28377,457	,000	1	,999	,000
	Constant	21,078	28377,457	,000	1	,999	1425507743,1 36

a. Variable(s) entered on step 1: aldersopdeling, uddannelsesniveau_recoded, Hvaderdinindkomst.